

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΗ ΠΛΟΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Αναστασία Νάκη

Επιβλέπων καθηγητής: Αθανάσιος Βοζίκης

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Σεπτέμβριος 2022

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

INTERACTIVE LESSON PLAN FOR INTERNET
SAFETY

By Anastasia Naki

Supervisor: Athanassios Vozikis

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units

Piraeus, Greece, September 2022

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΗ ΠΛΟΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Περίληψη

Η ευρέως διαδεδομένη χρήση του διαδικτύου σε ολοένα και μικρότερες ηλικίες δημιουργεί την ανάγκη εφαρμογής προγραμμάτων για την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους, που επιφέρει η επιπόλαιη χρήση του. Είναι χρέος του σχολείου να συμβαδίσει με τις ανάγκες της κοινωνίας, να αξιοποιήσει τα οφέλη του διαδικτύου στη μαθησιακή διαδικασία και να εξοπλίσει τους μαθητές με γνώσεις και στάσεις, που θα τους επιτρέψουν να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στη ζωή τους με ασφάλεια.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η δημιουργία μιας σειράς δραστηριοτήτων, που μπορούν να ενταχθούν και να αξιοποιηθούν μέσα στο πλαίσιο της σχολικής τάξης από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να ενημερωθούν οι μαθητές τόσο για τους κινδύνους, που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, όσο και για την αναγκαιότητα οχύρωσης απέναντι σε αυτούς.

Κατά την πειραματική εφαρμογή του προγράμματος σε ένα μικρό δείγμα μαθητών, φάνηκε να έχει θετικά αποτελέσματα ως προς το ενδιαφέρον των μαθητών για τη συμμετοχή τους σε αυτό. Αποτελεί απώτερο στόχο η εφαρμογή του σε περισσότερες τάξεις προκειμένου να δημιουργηθεί στο σχολείο μια κουλτούρας ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου και προστασίας των μαθητών.

Σημαντικοί όροι: κίνδυνοι του διαδικτύου, ασφάλεια στο διαδίκτυο, ψηφιακό υλικό, δραστηριότητες

INTERACTIVE LESSON PLAN FOR INTERNET SAFETY

Abstract

The widespread use of the internet at younger and younger ages creates the need to implement educational programs to protect children from the dangers of its frivolous use. It is the duty of the school to keep up with the needs of society, to harness the benefits of the internet in the learning process and to equip students with knowledge and attitudes that will enable them to use the internet in their lives safely.

The aim of this thesis is to create a series of activities, which can be included and utilized within the context of the school classroom by teachers, in order to inform students both about the dangers lurking on the internet and about the necessity of fortification against them.

During the pilot application of the program to a small sample of students, it appeared to have positive results in terms of students' interest in participating in it. The ultimate goal is to implement it in more classes in order to create a culture of safe internet use and student protection in the school.

Keywords: Internet risks, Internet safety, interactive lesson plan, activities

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1: Οι Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση.....	8
1.1. Η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση	9
1.2. Ο ρόλος εκπαιδευτικού στις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας.....	12
Κεφάλαιο 2: Το Διαδίκτυο.....	16
2.1. Η ιστορία του Διαδικτύου	16
2.2. Τα οφέλη του διαδικτύου	18
2.3. Παιδιά και Διαδίκτυο	20
Κεφάλαιο 3: Κίνδυνοι στο Διαδίκτυο.....	22
3.1. Κίνδυνοι Περιεχομένου (Content Risks)	24
3.2. Κίνδυνοι Διαδικτυακής Επαφής (Online Contact).....	25
3.3. Κίνδυνοι Εκτός Διαδικτυακής Επαφής (Offline Contact)	26
3.4. Διαδικτυακοί Εμπορικοί Κίνδυνοι (Online Commercial Risks).....	27
3.5. Επικίνδυνες Διαδικτυακές Συμπεριφορές	28
3.5.1 Διαδικτυακός Εθισμός	28
3.5.2. Αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών.....	28
3.5.3. Διαδικτυακός Τζόγος	29
3.5.4. Ανταλλαγή Σεξουαλικών μηνυμάτων (Sexting).....	30
Κεφάλαιο 4: Ασφάλεια στο Διαδίκτυο	31
4.1. Γονείς και ασφάλεια στο Διαδίκτυο.....	32
4.2. Εκπαιδευτικοί και ασφάλεια στο Διαδίκτυο	33
Κεφάλαιο 5: Μια διδακτική πρόταση	36
5.1. Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός.....	36
5.2. Ανάλυση.....	37
5.3. Σχεδιασμός	38
5.4. Εφαρμογή.....	43
5.5. Αξιολόγηση -Έρευνα.....	44
5.5.1. Το δείγμα της Έρευνας	45
5.5.2. Περιορισμοί της έρευνας	45
5.5.3. Αποτελέσματα της έρευνας	45
Συμπεράσματα- Προτάσεις.....	48
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	49
Παράρτημα.....	54
Δραστηριότητες 1 ^{ης} Υποενότητας: «Διαδικτυακοί Φίλοι»	54

Δραστηριότητες 2 ^{ης} Υποενότητας: «Chatting... με ασφάλεια».....	62
Δραστηριότητες 3 ^{ης} Υποενότητας: «Ωρα για δράση».....	70

Εισαγωγή

Οι ραγδαίες εξελίξεις στον χώρο της τεχνολογίας και των παράγωγων μέσων αποτελούν καθοριστικό παράγοντα, που σηματοδοτεί ριζικές αλλαγές σε όλους τους τομείς της ζωής των ανθρώπων. Αυτές επηρεάζουν σημαντικά την καθημερινότητά μας και συνολικότερα την πορεία της ανθρωπότητας. Η ιλιγγιώδης ταχύτητα ανάπτυξης του διαδικτύου έφερε στο προσκήνιο τεράστιες ευκαιρίες, που αναδύθηκαν για τη μετάδοση της γνώσης, την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού, την άμεση επικοινωνία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, έτσι ώστε να επικρατεί ένας καινούργιος κόσμος ευκαιριών, που μπορούν να συμμετάσχουν όλοι εύκολα, γρήγορα και με ελάχιστο κόστος.

Η έκθεση των παιδιών και νέων σε αυτά τα διαδικτυακά περιβάλλοντα και ψηφιακά εργαλεία αλλάζει ριζικά τις προοπτικές μάθησης και προσφέρει πολλαπλές ευκαιρίες. Από πολύ μικρή ηλικία, τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με τη χρήση της τεχνολογίας και του διαδικτύου, χωρίς να χρειαστεί κάποιος να τους διδάξει τον τρόπο χρήσης των εργαλείων αυτών. Ωστόσο, οι ψηφιακές τεχνολογίες και το διαδίκτυο υποκρύπτουν σημαντικούς κινδύνους και προκλήσεις για την ασφάλειά τους. Η έκθεση σε κακόβουλα λογισμικά, επιβλαβείς συμπεριφορές και επικίνδυνο περιεχόμενο μπορεί να τα οδηγήσει σε οδυνηρές εμπειρίες. Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαία η ενημέρωση, η καλλιέργεια δεξιοτήτων και η κατάλληλη εκπαίδευση από μικρή ηλικία των μαθητών, προκειμένου να αποκτήσουν στρατηγικές οχύρωσης και προστασίας τους από τους εν λόγω κινδύνους. Οι δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού είναι απαραίτητες για τη δημιουργική και εποικοδομητική χρήση του διαδικτύου όχι μόνο από μικρούς, αλλά και από μεγάλους χρήστες.

Το ζήτημα της αποτελεσματικής αξιοποίησης του διαδικτύου με ασφάλεια είναι υψίστης σημασίας για την εκπαίδευση και κρίνεται αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη από όλους τους εκπαιδευτικούς. Είναι σημαντικό στο σχολείο να δημιουργείται ένα κατάλληλο κλίμα και να παρέχονται εμπειρίες, γνώσεις προκειμένου οι μαθητές να είναι σε ετοιμότητα ανά πάσα ώρα και στιγμή να διαχειριστούν οποιαδήποτε πρόκληση στο διαδίκτυο, είτε είναι ενοχλητικές πληροφορίες, είτε προσπάθεια ψαρέματος και υποκλοπής προσωπικών πληροφοριών, είτε διαδικτυακού εκφοβισμού, είτε και στη χειρίστη περίπτωση προσπάθεια αποπλάνησης ή απαγωγής ανηλίκων. Δυστυχώς, ο αριθμός των κινδύνων που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο είναι τεράστιος, καθώς υπάρχουν άτομα που το χρησιμοποιούν, προκειμένου να προσεγγίσουν ευάλωτους χρήστες, ακόμα και μικρά παιδιά.

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια δημιουργίας μιας σειράς δραστηριοτήτων, που μπορούν να ενταχθούν και να αξιοποιηθούν μέσα στο πλαίσιο της σχολικής τάξης από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να ενημερωθούν οι μαθητές, τόσο για τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, όσο και για την αναγκαιότητα οχύρωσης απέναντι σε αυτούς. Ειδικότερα, οι δραστηριότητες σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου ως μέσο επικοινωνίας για τους μαθητές των μεγάλων τάξεων του δημοτικού. Είναι πλέον γεγονός πως τα περισσότερα παιδιά σε αυτή την ηλικία χρησιμοποιούν το διαδίκτυο αρκετές ώρες μέσα στην εβδομάδα τους, παίζουν διαδικτυακά παιχνίδια, όπου αλληλοεπιδρούν με άτομα που δε γνωρίζουν και δημιουργούν φιλίες από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό να προφυλάσσουν τον εαυτό τους και να είναι σε ετοιμότητα να διαχειρίζονται οποιαδήποτε κατάσταση, καθώς δε γνωρίζουν κάθε φορά ποιος μπορεί να κρύβεται πίσω από την άλλη πλευρά της οθόνης.

Η παρούσα εργασία δομείται ως εξής. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση κατά τον 21^ο αιώνα. Αρχικά, παρουσιάζονται κάποιες βασικές δεξιότητες του 21^ο αιώνα, σύμφωνα με τον οργανισμό Partnership for 21st Century Skills (P21): οι δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας, οι δεξιότητες πληροφόρησης, μέσωσν και τεχνολογίας και οι δεξιότητες ζωής και σταδιοδρομίας. Ύστερα, περιγράφονται τα πλεονεκτήματα της χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση και αναλύεται ο ρόλος του δασκάλου σε σχέση με τις Νέες Τεχνολογίες και τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας. Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με το διαδίκτυο. Αρχικά, γίνεται μία αναφορά στην ιστορία του διαδικτύου. Έπειτα, περιγράφονται τα πλεονεκτήματα της χρήσης του διαδικτύου και ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα παιδιά και στη χρήση του διαδικτύου από αυτά.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τους κινδύνους στο διαδίκτυο, αναλύονται οι κατηγορίες του και προσδιορίζονται οι ορισμοί. Ακολούθως, στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ασφάλεια στο διαδίκτυο και ειδικότερα στους τρόπους με τους οποίους γονείς και εκπαιδευτικοί μπορούν να ενισχύσουν και να προστατέψουν τα παιδιά τους. Τέλος, το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνει μία διδακτική πρόταση, που μπορεί να υλοποιηθεί στη σχολική τάξη. Στη συνέχεια, περιγράφεται η πιλοτική της εφαρμογή σε μία Ε' Δημοτικού και τέλος αναφέρονται οι εντυπώσεις από την εφαρμογή της.

Κεφάλαιο 1: Οι Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση

Κυρίαρχος στόχος της εκπαίδευσης στη σημερινή Κοινωνία της Μάθησης (Learning Society) αποτελεί όχι μόνο η διδασκαλία χρήσιμων και απαραίτητων γνώσεων σε κάθε γνωστικό αντικείμενο, αλλά κυρίως η ανάπτυξη και η καλλιέργεια ισχυρών γνωστικών, μεταγνωστικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων (21st Century Skills), που θα επιτρέψουν σε κάθε εκπαιδευόμενο να γίνει ένας ανεξάρτητα σκεπτόμενος και ενεργός πολίτης του 21ου αιώνα (Beetham & Sharpe, 2007· Binkley et al., 2012· Caldwell & Longmuir, 2010· Cisco, 2010· Hadjileontiadou & Kasimatis, 2014· Kalantzis & Cope, 2008· Κασσιμάτη, 2005· Mayer, 2003· Partnership for 21st Century Skills, 2009).

Προς αυτήν την κατεύθυνση κινούνται πλέον, κρατικοί φορείς και οργανισμοί στοχεύοντας στον επαναπροσδιορισμό των σκοπών της εκπαίδευσης, δίνοντας έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα. Τέτοιοι φορείς είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Εκπαιδευτικός τομέας UNESCO, το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Καινοτομίας ΟΟΣΑ, Partnership for 21st Century Skills (P21) και Assessment and Teaching of 21st Century Skills

Σύμφωνα με το Partnership for 21st Century Skills (P21) το πλαίσιο για τη μάθηση του 21^{ου} αιώνα, περιλαμβάνει δεξιότητες τις οποίες ταξινομεί σε 3 κατηγορίες:

1. **Δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας**
2. **Δεξιότητες πληροφόρησης, μέσων και τεχνολογίας**
3. **Δεξιότητες ζωής και σταδιοδρομίας**

Στις δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας περιλαμβάνονται δεξιότητες, όπως η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, η επικοινωνία, η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η καινοτομία. Στις δεξιότητες ζωής και σταδιοδρομίας περιλαμβάνονται δεξιότητες, όπως η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα, η υπευθυνότητα, η ηγεσία, η ευθύνη, η αυτοκαθοδήγηση και η παραγωγικότητα.

Σε αυτό που θα εστιάσουμε είναι οι δεξιότητες πληροφόρησης, μέσων και τεχνολογίας. Οι αλλαγές στην οικονομία, στην τεχνολογία, στην επικοινωνία, στην πληροφόρηση επηρεάζουν άμεσα και την εκπαίδευση, η οποία καλείται να διαφοροποιήσει τη μαθησιακή διαδικασία, να την προσαρμόσει στις ανάγκες της νέας εποχής, υιοθετώντας τη χρήση της τεχνολογίας προκειμένου να είναι πιο ελκυστική και αποτελεσματική. Η εκπαίδευση των μαθητών στη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας θεωρείται μείζονος σημασίας, προκειμένου οι τελευταίοι να καταστούν ικανοί να ανταποκριθούν στις ανάγκες

της νέας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, η οποία επηρεάζει δραματικά όλους τους τομείς της σύγχρονης ζωής. Ειδικότερα, οι μαθητές του 21ου αιώνα «θα ζήσουν ως ενήλικες σε έναν αλλιώτικο και σφύζοντα κόσμο, που τον διαμορφώνει η τεχνολογία μέσα από πολύπλευρες διεργασίες και πρέπει να είναι προετοιμασμένοι γι' αυτό» (Δημητρόπουλος, 2006:1). Ο αλφαριθμητισμός στις ΤΠΕ, δηλαδή η ικανότητα να χρησιμοποιούμε ψηφιακή τεχνολογία, τα εργαλεία επικοινωνίας και το διαδίκτυο προκειμένου να έχουμε πρόσβαση, να διαχειριζόμαστε, να χρησιμοποιούμε, να αξιολογούμε και να δημιουργούμε την πληροφορία, ώστε να λειτουργούμε στην κοινωνία της γνώσης, θεωρείται «εκ των ων ουκ άνευ». Οι μαθητές καλούνται, πλέον, να γνωρίζουν την έννοια της τεχνολογίας σε όλες τις διαστάσεις της: τι είναι η τεχνολογία, ποιους σκοπούς εξυπηρετεί και πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατάλληλα για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών και στόχων (Burkhardt et al., 2003).

Παράλληλα, οι μαθητές θα πρέπει να εκπαιδευτούν στη χρήση της τεχνολογίας προκειμένου να καταστούν ικανοί να διαχειρίζονται την πληροφορία (σύνθεση, αξιολόγηση, ερμηνεία πληροφορίας), να επικοινωνούν μέσω της τεχνολογίας, να σκέφτονται, να αποφασίζουν και γενικότερα να αναπτύξουν κριτική σκέψη (Burkhardt et al., 2003· Δημητρόπουλος, 2006), χωρίς, ωστόσο, να αγνοήσουν τους κανόνες ηθικής, που διέπουν τόσο την αναζήτηση και χρήση της πληροφορίας, όσο και την επικοινωνία. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να φροντίζουν κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας να ωθούν και να δίνουν στους μαθητές τη δυνατότητα/ευκαιρίες χρήσης των ΤΠΕ (ITL, 2012). Τέτοιους είδους ευκαιρίες είναι η χρήση λογισμικών σχετικών με το γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται, η αξιοποίηση της εκπαιδευτικής ρομποτικής, των εργαλείων του web 2.0, όπως η δημιουργία εννοιολογικών χαρτών, χρονογραμμών, video, animation κ.ά, τα οποία βοηθούν τους μαθητές να οργανώσουν τις νέες πληροφορίες, να οικοδομήσουν τη γνώση, να αναπτύξουν μεταγνωστικές δεξιότητες, να εφαρμόσουν στην πράξη την επίλυση του προβλήματος.

1.1. Η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

Οι τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αναφέρονται σε κάθε μορφής ψηφιακό μέσο, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αναζήτηση, την πρόσβαση, την επεξεργασία, την παραγωγή, τη διαμόρφωση και παρουσίαση, καθώς και την καταχώρηση, τη συλλογή, ανάλυση, αναπαράσταση και τη διακίνηση της πληροφορίας.

Ο όρος «*εκπαιδευτική τεχνολογία*» εμφανίστηκε στις αρχές του 1960. Ήδη, μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, άρχισε να αναπτύσσεται στις ΗΠΑ η παραγωγή εκπαιδευτικών

ταινιών, ενώ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, αναπτύχθηκε, ιδιαίτερα, ο τομέας της τηλεόρασης και των υπολογιστών. Οι δύο αυτοί παράγοντες συνέβαλαν την περίοδο της δεκαετίας του 1960 να γίνει η μετάβαση από τα παραδοσιακά μέσα διδασκαλίας στη χρήση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης για διδακτικούς σκοπούς (Κόμης, 2004). Με την πάροδο των χρόνων ο όρος αυτός εξελίχθηκε ως μια παραλλαγή των τρόπων αντιμετώπισης των μαθησιακών διεργασιών ενός εννοιολογικού πλαισίου, θεωρίας και πρακτικής και των τελευταίων μελετών και δεοντολογικών πρακτικών αντιμετώπισης των τεχνολογικών διαδικασιών και πόρων (Hsu et al., 2013). Συνεπώς, δεν υπάρχει μοναδικός και καθολικός ορισμός, καθώς κάθε φορά δίνεται έμφαση σε διαφορετικούς πόρους και σε διαφορετικές ανάγκες. Παρ' όλα αυτά σύμφωνα με τους Seels & Richey (1994), ως **εκπαιδευτική τεχνολογία** ορίζεται η θεωρία και η πρακτική του σχεδιασμού, της ανάπτυξης, της αξιοποίησης, της διαχείρισης και της αξιολόγησης των διαδικασιών και των πόρων για μάθηση.

Επίσης, ένας άλλος ορισμός σύμφωνα με τον Walden (2005), *η εκπαιδευτική τεχνολογία είναι μια συστηματική, επαναληπτική διαδικασία σχεδιασμού διδασκαλίας ή κατάρτισης, που χρησιμοποιείται για τη βελτίωση της απόδοσης*. Ακόμα, σύμφωνα με την Association for Educational Communications and Technology η εκπαιδευτική τεχνολογία είναι *η μελέτη και η δεοντολογική πρακτική της διευκόλυνσης της μάθησης και της βελτίωσης των επιδόσεων με τη δημιουργία, χρήση και διαχείριση κατάλληλων τεχνολογικών διαδικασιών και πόρων* (Richey, 2008)

Τον 21^ο αιώνα, η τεχνολογία είναι παντού, σχεδόν σε κάθε μέρος της ζωής μας. Επηρεάζει καθημερινά τον τρόπο που σκεφτόμαστε, που πράττουμε, που συναναστρεφόμαστε, που παίζουμε, αλλά και που μαθαίνουμε. Συνεπώς, ο αυξανόμενος ρυθμός ανάπτυξης της τεχνολογίας μεταβάλλει την καθημερινότητά μας, καθώς όλοι οι τομείς είναι επηρεασμένοι από ένα πνεύμα αλλαγής. Αυτό το πνεύμα αλλαγής έχει επηρεάσει και την εκπαίδευση, επιφέροντας πολύ θετικά αποτελέσματα, αλλά και κάποια αρνητικά, αν δεν υπάρχει η κατάλληλη κατάρτιση, κυρίως εκ μέρους των εκπαιδευτικών.

Οι Νέες Τεχνολογίες στην εκπαίδευση έχουν να προσφέρουν πάρα πολλά. Αρχικά, η ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση, την κάνουν πιο ενδιαφέρουσα και τραβάνε την προσοχή των μαθητών. Ο πρωτότυπος τρόπος παρουσίασης των δεδομένων, χαρακτηρίζεται από μια ελκυστικότητα, καθώς είναι ένα πολυμεσικό εργαλείο το οποίο, λόγω των εικόνων, των βίντεο, του ήχου και άλλων εφέ κινητοποιεί το ενδιαφέρον των

μαθητών. Το μάθημα γίνεται πιο ενδιαφέρον και ευχάριστο και πιο κατανοητό. Παρέχονται κίνητρα για περισσότερη διερεύνηση και μελέτη σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο (Ράπτης, 2004:52). Με αυτόν τον τρόπο, αυξάνεται και η αποδοτικότητα των μαθητών, οι οποίοι είναι πιο ενθουσιασμένοι και συνεπώς, πιο δεκτικοί στη μάθηση.

Επιπλέον, οι Νέες Τεχνολογίες, μέσω του διαδικτύου, αποτελούν μια ανεξάντλητη πηγή γνώσης, με εντυπωσιακό όγκο δεδομένων, που ανοίγουν νέους ορίζοντες στους μαθητές. Ενημερώνονται άμεσα για όποια πληροφορία θέλουν γρήγορα και εύκολα. Εκτός αυτού, η χρήση του διαδικτύου στη μαθησιακή διαδικασία, εκμηδενίζει αποστάσεις, φέρνοντας σε επαφή μαθητές με διαφορετικές κουλτούρες. Συνεπώς, με την ασύγχρονη επικοινωνία, δεν υπάρχουν χρονικοί περιορισμοί, οι μαθητές συζητούν άνετα χρησιμοποιώντας όσο χρόνο χρειάζονται για να απαντήσουν (Οικονόμου, 2007).

Μέσα από τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών, οι μαθητές, επίσης, αποκτούν δεξιότητες ζωής, οι οποίες θα τους βοηθήσουν στη μελλοντική τους σταδιοδρομία, αλλά και στη μετέπειτα ζωή τους γενικότερα. Μαθαίνουν και εξασκούν, χωρίς πολλές φορές να το αντιλαμβάνονται άμεσα, δεξιότητες, όπως χρήση ψηφιακής τεχνολογίας, κριτική σκέψη, επίλυση προβλημάτων, συνεργασία, δημιουργικότητα, παραγωγικότητα και αυτοκαθοδήγηση.

Η τελευταία δεξιότητα είναι πολύ σημαντική, καθώς βοηθά τους μαθητές να γίνονται πιο υπεύθυνοι. Οι Νέες Τεχνολογίες, λοιπόν, βοηθούν τους μαθητές να αποκτήσουν μεγαλύτερο έλεγχο στη δική τους εκμάθηση. Μαθαίνουν να παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις, να σκέφτονται πραγματικά και να έχουν οι ίδιοι την ευθύνη (Mareco, 2017). Επιπλέον, μέσα από τις Νέες Τεχνολογίες καλλιεργείται η κριτική σκέψη, η νοητική και συναισθηματική του ικανότητα να αξιολογεί, να αμφισβητεί και να συλλογίζεται όλα τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του, καθώς δεν παρέχονται οι πληροφορίες έτοιμες στον μαθητή, αλλά αντίθετα τις ανακαλύπτει και τις αξιολογεί μόνος του.

Πολύ σημαντικό, επίσης, είναι το γεγονός ότι η χρήση των Νέων Τεχνολογιών στη μαθησιακή διαδικασία προωθεί διάφορες μορφές μάθησης, όπως η συνεργατική. Προσαρμόζεται στις ανάγκες του κάθε μαθητή και συνεπώς ο καθένας λειτουργεί με βάση τις ανάγκες του, αλλά και τους ρυθμούς του. Συνεπώς, τα νέα αυτά τεχνολογικά μέσα συμβάλλουν στη βελτίωση των διδακτικών μεθόδων και έτσι το μάθημα γίνεται πιο παραγωγικό και ενδιαφέρον.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν τα βασικά πλεονεκτήματα της χρήσης των Νέων Τεχνολογιών μέσα στη σχολική τάξη. Βέβαια, όλα αυτά δεν είναι πάντα εφικτά, καθώς το τι πρόκειται να γίνει εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως οι θεωρητικές προσεγγίσεις, το θεσμικό πλαίσιο, που διαμορφώνει το κράτος, αλλά και οι εκπαιδευτικοί.

1.2. Ο ρόλος εκπαιδευτικού στις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας

Απ' όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πάρα πολύ σημαντικός. Η ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση έχει επιφέρει έναν νέο ρόλο στον εκπαιδευτικό. Πλέον, ο εκπαιδευτικός είναι καθοδηγητής, συντονιστής και σύμβουλος. Δεν προσφέρει έτοιμη τη γνώση στους μαθητές, όπως γινόταν παλαιότερα στα δασκαλοκεντρικά μοντέλα.

Παλαιότερα, η εκπαίδευση εστίαζε στη μετάδοση γνώσεων και κυρίως σε μαθήματα, όπως τα μαθηματικά, η φυσική και η γλώσσα. Ο δάσκαλος παρέδιδε το μάθημά του και στη συνέχεια εξέταζε τους μαθητές για να γνωρίζει εάν έχουν κατανοήσει και εμπεδώσει αυτά που δίδαξε.

Αυτό, στον 21^ο αιώνα, έχει αλλάξει και πρέπει να αρχίζει να αλλάζει, ακόμα περισσότερο στην ελληνική κοινωνία. Στόχος της εκπαίδευσης πια, πέρα από το γνωστικό αντικείμενο, είναι κυρίως να προετοιμάσει τα παιδιά να ενταχθούν στην κοινωνία και στην εργασία (Trilling et al., 2009: 40). Αυτή είναι ίσως και η μεγαλύτερη πρόκληση της εκπαίδευσης. Να προσαρμόζεται στην εκάστοτε εποχή. Αυτός είναι και ένας λόγος, που το αναλυτικό πρόγραμμα συνεχώς εξελίσσεται και διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες της εκάστοτε εποχής. Πέρα από τα βασικά μαθήματα, στην πορεία προστέθηκαν κι άλλα, όπως οι τέχνες, οι ξένες γλώσσες, η κοινωνική και πολιτική αγωγή, κ.α. Σήμερα, τον 21^ο αιώνα, έχουν προστεθεί ακόμα περισσότερα, όπως η περιβαλλοντική αγωγή και η ευέλικτη ζώνη, η οποία περιλαμβάνει θέματα, όπως η αγωγή υγείας, η κυκλοφοριακή αγωγή, η συναισθηματική αγωγή, κοινωνικές δεξιότητες κ.α.

Η εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα είναι για κάθε παιδί η πρώτη πρόκληση, η πρώτη η οποία θα του επιτρέψει να γνωρίσει και όλες τις υπόλοιπες προκλήσεις (Trilling et al., 2009: 41). Ποιος όμως είναι ο ρόλος του δασκάλου σε μια τέτοια εποχή; Φυσικά, όπως προσαρμόζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης στην εκάστοτε εποχή, είναι προφανές ότι και ο ρόλος τους δασκάλου προσαρμόζεται, εξελίσσεται και αλλάζει. Δεν αρκεί να μεταδίδει απλά, σωστά τις γνώσεις του στα παιδιά. Φεύγει από τα πλαίσια της γνωστικής περιοχής και επεκτείνεται και σε άλλες συναισθηματικές και κοινωνικές περιοχές. Ο ρόλος του είναι πολύ

πιο περίπλοκος και πολυδιάστατος. Ο δάσκαλος στο σχολείο του 21^{ου} αιώνα θα πρέπει να είναι πρώτα απ' όλα, δημιουργικός, συμβουλευτικός και συνεργατικός.

Τα μέσα διδασκαλίας εκσυγχρονίζονται, για να κρατούν το ενδιαφέρον των μαθητών και να ανοίγουν νέους ορίζοντες προς τη γνώση. Συνεπώς, η μαθησιακή διαδικασία αλλάζει και προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες του σχολείου του 21^{ου} αιώνα. Δεν υπάρχουν περιθώρια για εμμονή στο παραδοσιακό μοντέλο μάθησης (Μακρογιαννέλη, 2013:111). Το παραδοσιακό μοντέλο δέχεται αλλαγές, ώστε να προσαρμοστεί στις σύγχρονες ανάγκες των μαθητών μέσα από σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας. Κάποιες από τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, οι οποίες θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του σχολείου του 21^{ου} αιώνα είναι η διερευνητική μάθηση, η συνεργατική μάθηση, η διαθεματικότητα κ.α.

Πολλά θέματα μπορούν να προσεγγίζονται διαθεματικά, ώστε οι πληροφορίες, που δέχονται οι μαθητές, να μην ανήκουν σε μία γνωστική περιοχή, αλλά να συνδυάζονται πολύπλευρα. Επιπλέον, στην εκπαιδευτική πράξη, ο εκπαιδευτικός εκθέτει τους μαθητές σε νέες προβληματικές καταστάσεις και τους οδηγεί μέσα από μια ερευνητική διαδικασία στην λύση αυτών και στην αποκάλυψη της νέας γνώσης. Ο μαθητής εντυπωσιάζεται καθώς συμμετέχει στην απόκτηση γνώσης και του αποτυπώνεται καλύτερα (Μακρογιαννέλη, 2013:111). Βασικό χαρακτηριστικό της διερευνητικής μάθησης είναι ότι επικεντρώνεται στην κατανόηση των επιστημονικών διαδικασιών και μεθόδων, έχοντας ως κύριο στόχο την ανάπτυξη ικανοτήτων, που πρέπει να έχει ο μαθητής στον 21^ο αιώνα (Ananiadou et al., 2009).

Σύμφωνα με την Tileston (2000), μια διδακτική πρακτική θεωρείται σύγχρονη και επιτυχημένη για τον δάσκαλο, όταν λαμβάνει υπόψιν κάποιους παράγοντες. Αρχικά, να δημιουργεί ένα περιβάλλον, το οποίο είναι κατάλληλο για μάθηση. Το περιβάλλον αποτελεί πολύ σημαντικό πλαίσιο για τον μαθητή, ώστε να μπορέσει να ενταχθεί στη μαθησιακή διαδικασία. Επιπλέον, καλό είναι να χρησιμοποιεί ποικιλία από διδακτικές στρατηγικές, οι οποίες απευθύνονται σε διαφορετικά μαθησιακά στυλ, αλλά και στρατηγικές, που επιτρέπουν στα παιδιά να συνδέουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις με τις μεταγενέστερες. Πρέπει, επίσης, να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη πραγματικής μάθησης και όχι η ενίσχυση της απομνημόνευσης ή της μίμησης. Ο μαθητής πρέπει να κατασκευάζει τις γνώσεις του μέσα από διαδικασίες σκέψης ανώτερου επιπέδου, ενώ ταυτόχρονα η συνεργατική μάθηση πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας. Πολύ σημαντικός παράγοντας, που πρέπει να ληφθεί υπόψιν, είναι το θέμα της διαφορετικότητας σε όλα τα επίπεδα. Ο

δάσκαλος στο σύγχρονο σχολείο θα πρέπει να είναι ικανός να γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ των μαθητών σε οποιοδήποτε επίπεδο, όπως κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό κ.α. Εν συνεχεία, η αξιολόγηση δε θα πρέπει να γίνεται με τον καθιερωμένο – παραδοσιακό τρόπο, αλλά να υπάρχει ποικιλία. Ο εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος, ώστε να οδηγήσει τα παιδιά στην ουσιαστική κατανόηση των πραγματικών καταστάσεων, που τα περιβάλλει. Σύμφωνα πάντα με την Tileston (2000) τελευταίο και πολύ σημαντικό αποτελεί το θέμα των Νέων Τεχνολογιών. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να ενσωματώσει τις Νέες Τεχνολογίες στη διδακτική πράξη με στόχο τη μάθηση υψηλού επιπέδου.

Αξίζει, βέβαια, να σημειωθεί, ότι πέρα από τις σύγχρονες μεθόδους, βασική προϋπόθεση αποτελεί και η κατάλληλη επιμόρφωση του εκπαιδευτικού, ώστε να μπορέσει να υποστηρίξει τις σύγχρονες μεθόδους. Θα πρέπει, λοιπόν, ο ίδιος ο εκπαιδευτικός, να υιοθετήσει τις δεξιότητες αυτές και να τις ενσωματώσει στη μαθησιακή διαδικασία. Είναι, λοιπόν, απαραίτητο να αλλάξει ο ίδιος στάση και να εντάξει δραστηριότητες, που να επηρεάσουν θετικά τους μαθητές. Εξ' άλλου, ο εκπαιδευτικός, εκτός από άρτια εκπαίδευση, οφείλει να έχει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, δηλαδή, κοινωνική και προσωπική πληρότητα, προσόντα απαραίτητα για παροχή ποιοτικής και σύγχρονης εκπαίδευσης (Μπρούζος, 1998:30).

Ο σύγχρονος δάσκαλος, πέρα από τις μεθόδους αυτές, πρέπει απαραίτητα να προάγει τη συνεργασία, να μην προσφέρει έτοιμες λύσεις, αλλά να δίνει στοιχεία, τα οποία θα λειτουργούν σαν εργαλεία για την επίλυση προβλημάτων ή την παραγωγή ιδεών. Σύμφωνα και με τον Vygotsky, τα παιδιά οικοδομούν τη δική τους γνώση. Τα παιδιά είναι ενεργητικοί συμμετοχοί στην ανάπτυξη τους και αυτή η συμμετοχή τους δεν περιορίζεται στον προσδιορισμό των επιθυμιών και αναγκών τους. Η συμμετοχή τους επεκτείνεται και στο είδος, τη μορφή και την ποιότητα της γνώσης, που χρειάζονται για την καθημερινή διαπραγμάτευση των αναγκών τους. Συνεπώς, ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί, ελέγχει και συζητάει με τους μαθητές του. Επιπλέον, χαρακτηριστικό του, θα πρέπει να είναι ότι και ο ίδιος θα είναι δημιουργικός, να διαχειρίζεται δύσκολες καταστάσεις, να έχει δεξιότητες επικοινωνίας και να αναδεικνύει τα συναισθήματα των μαθητών του.

Γενικότερα, οι δεξιότητες τους 21^{ου} αιώνα, για να πραγματωθούν πρέπει να υπόκεινται σε σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης, ανάλογα και αντίστοιχα της επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης της εποχής. Επιπλέον, οι δομές των σύγχρονων περιβαλλόντων μάθησης, θα πρέπει να διέπονται από τις αρχές καινοτόμων παιδαγωγικών προσεγγίσεων και

να μεταβιβάσουν στον μαθητή αντίστοιχες αξίες. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η κατάρτιση των εκπαιδευτικών είναι σημαντική και απαραίτητη. Όλες οι προσπάθειες για την ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα αποτύχουν εκτός εάν οι εκπαιδευτικοί είναι εκπαιδευμένοι και ενθουσιώδεις για τον νέο τους ρόλο (Ρετάλης).

Κεφάλαιο 2: Το Διαδίκτυο

Το Διαδίκτυο είναι το μεγαλύτερο δίκτυο υπολογιστών (International Network). Πρόκειται για ένα σύνολο από εκατομμύρια υπολογιστές, που συνδέονται, ώστε να επικοινωνούν μεταξύ τους και να ανταλλάσσουν δεδομένα (εικόνες, βίντεο, κείμενο, κ.α), παρέχοντας τις υπηρεσίες του σε εκατομμύρια χρήστες ανά τον κόσμο. Οι χρήσεις του διαδικτύου ποικίλουν και βρίσκουν εφαρμογή σε κάθε τομέα της καθημερινότητας των ανθρώπων. Ολοένα και περισσότεροι χρήστες επιλέγουν τις υπηρεσίες του για να ενημερωθούν, να διασκεδάσουν, να αλληλοεπιδράσουν, να εργαστούν και να εκπαιδευτούν. Οι τομείς αυτοί εξελίσσονται και λαμβάνουν νέες διαστάσεις αξιοποιώντας τα βασικά χαρακτηριστικά του διαδικτύου. Η εύκολη προσβασιμότητα και το χαμηλό κόστος καθιστά τις υπηρεσίες του προσβάσιμες σε όλες τις ηλικίες, ακόμα και στα παιδιά. Η ευχρηστία και η ευμάθειά του επίσης, το καθιστούν αναγκαίο εργαλείο σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η χρήση του Διαδικτύου, εκτός από πλεονεκτήματα, παρουσιάζει και κινδύνους. Για την καλύτερη αντιμετώπιση και πρόληψη των συνεπειών, που η αλόγιστη χρήση του μπορεί να επιφέρει κρίνεται αναγκαίο να γίνει παρακάτω μία αναφορά τόσο στα πλεονεκτήματα όσο και στους κινδύνους, που ελλοχεύουν.

2.1. Η ιστορία του Διαδικτύου

Το Διαδίκτυο έχει φέρει επανάσταση στον κόσμο των υπολογιστών και των επικοινωνιών. Ο τηλεγράφος, το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο και ο υπολογιστής δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την άνευ προηγουμένου ολοκλήρωση των δυνατοτήτων του Διαδικτύου. Το ίδιο αποτελεί μια παγκόσμια ραδιοηλεκτρονική δυνατότητα, καθώς είναι ένας μηχανισμός που συντελεί στη διάδοση πληροφοριών και ένα μέσο για συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων και των υπολογιστών τους, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η γεωγραφική τους θέση.

Η πρώτη καταγεγραμμένη περιγραφή των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, που θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν μέσω της δικτύωσης, ήταν μια σειρά σημειωμάτων, που έγραψε τον Αύγουστο του 1962 ο J.C.R. Licklider του MIT, συζητώντας την ιδέα του «Γαλαξιακού Δικτύου» (Licklider & Clark, 1962). Ο Licklider οραματιζόταν ένα παγκοσμίως διασυνδεδεμένο σύνολο από υπολογιστές μέσω των οποίων ο καθένας θα μπορούσε να έχει πρόσβαση σε δεδομένα και προγράμματα από οποιαδήποτε τοποθεσία. Στο πνεύμα, η ιδέα ήταν παρόμοια με το σημερινό Διαδίκτυο. Ενώ εργαζόταν στην DARPA3,

έπεισε τους ανθρώπους που θα τον διαδέχονταν εκεί, τον Ivan Sutherland, τον Bob Taylor και τον Lawrence G. Roberts, για τη σημασία της έννοιας της δικτύωσης.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60, η επικοινωνία, που αφορούσε τόσο τη φωνή, όσο και τα δεδομένα, στηριζόταν στην ιδέα της μεταγωγής κυκλώματος (circuit switching). Σύμφωνα με αυτή, σε κάθε κλήση τηλεφώνου μοιράζεται και μια αφοσιωμένη ηλεκτρονική σύνδεση ανάμεσα σε δύο σταθμούς, που επικοινωνεί ο ένας με τον άλλον. Αυτή η σύνδεση εμπεριέχει και επιμέρους συνδέσεις, οι οποίες δημιουργούν μια αλυσίδα ανάμεσα στους δύο σταθμούς και δεσμεύουν τη συγκεκριμένη γραμμή, για να καταστεί δυνατή η επικοινωνία.

Στις αρχές της δεκαετίας του 60', γεννήθηκε μια νέα ιδέα σχετικά με την επικοινωνία των υπολογιστών ενός δικτύου. Ο Leonard Kleinrock του MIT δημοσίευσε την πρώτη εργασία για τη θεωρία της μεταγωγής πακέτων τον Ιούλιο του 1961 (Kleinrock, 1961). Υποστήριξε τη θεωρητική σκοπιμότητα των επικοινωνιών, που χρησιμοποιούν πακέτα αντί για κυκλώματα και έτσι πραγματοποιήθηκε ένα σημαντικό βήμα προς τη δικτύωση των υπολογιστών. Το δεύτερο βασικό βήμα ήταν να κάνουν τους υπολογιστές να «μιλούν» μεταξύ τους. Εξερευνώντας αυτή την ιδέα το 1965, ενώ συνεργαζόταν με τον Thomas Merrill, ο Roberts συνέδεσε τον υπολογιστή TX-2 στη Μασαχουσέτη με τον Q-32 Καλιφόρνια μέσω μιας τηλεφωνικής γραμμής χαμηλής ταχύτητας (Roberts & Merrill, 1966), δημιουργώντας το πρώτο δίκτυο υπολογιστών ευρείας περιοχής. Το αποτέλεσμα αυτού του πειράματος ήταν η επιβεβαίωση ότι οι υπολογιστές, που μοιράζονταν χρόνο, μπορούσαν να δουλέψουν καλά μαζί, εκτελώντας προγράμματα και ανακτώντας δεδομένα ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες.

Κατά τη μεταγωγή πακέτων τα δεδομένα, που πρόκειται να αποσταλούν, κόβονται σε κομμάτια και ύστερα τοποθετούνται σε «δεδομενογράμματα» (datagrams), που τα ονομάζουν πακέτα. Σε κάθε ένα από αυτά εμπεριέχονται η διεύθυνση του αποστολέα και του παραλήπτη και διάφορες χρήσιμες πληροφορίες για την αποστολή τους.

Στα τέλη του 1966, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ο Roberts πήγε στην DARPA για να αναπτύξει την ιδέα του δικτύου υπολογιστών και συνέταξε ένα σχέδιο για το ARPANET, το οποίο δημοσίευσε το 1967 (Roberts, 1967). Τον Οκτώβριο του 1972 πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη επιτυχημένη επίδειξη του πειραματικού δικτύου ARPANET. Αρχικός σκοπός ήταν η ανάπτυξη τεχνολογιών, που θα χρησιμοποιούνταν στον στρατό και πιο συγκεκριμένα στόχευαν στην τεχνολογική του υπεροχή. Η ανάγκη για τη δημιουργία

αυτού του δικτύου προέκυψε από τον μικρό αριθμό των ερευνητικών υπολογιστών που υπήρχαν στη χώρα. Ο όγκος τους ήταν τεράστιος και η πρόσβαση σε αυτούς περιορισμένη.

Επίσης, το 1971 αναπτύχθηκε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το οποίο στη συνέχεια απογειώθηκε και έγινε η πιο δημοφιλής δικτυακή εφαρμογή. Το 1973 δημιουργήθηκε το Πρωτόκολλο Μεταφοράς Αρχείου, που παρείχε τη δυνατότητα να πραγματοποιούνται ανταλλαγές αρχείων μεταξύ των υπολογιστών. Το αρχικό ARPANET εξελίχθηκε στο Διαδίκτυο με βάση την ιδέα ότι θα υπήρχαν πολλά ανεξάρτητα δίκτυα (Cerf & Kahn, 1974).

Τη δεκαετία του '80 εμφανίστηκαν διάφορα δίκτυα στις Η.Π.Α., που βασίστηκαν στα πρωτόκολλα TCP/IP με στόχο να βρεθεί ένα δίκτυο πιο εξελιγμένο από το ARPANET. Αυτά τα δίκτυα τα χρηματοδοτούσε η κυβέρνηση και δεν χρησιμοποιούνταν για εμπορικούς σκοπούς παρά μόνο για έρευνα. Ένα από τα παραπάνω, το NSFNET της NSF (National Science Foundation), μπορούσε να αναπτύσσει τοπικά δίκτυα και είχε ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Πολλοί περισσότεροι χρήστες συνδέονταν σε αυτό το δίκτυο και έγινε πολύ δημοφιλές. Εκείνη την περίοδο έγινε γνωστό ως «Internet». Στη συνέχεια, επέτρεψαν να υπάρχει σε αυτό πρόσβαση για εμπορικούς σκοπούς και σε συνδυασμό με την εξάπλωση του ηλεκτρονικού υπολογιστή χρησιμοποιήθηκε από το ευρύ κοινό αποκτώντας μεγάλη δημοτικότητα.

2.2. Τα οφέλη του διαδικτύου

Το διαδίκτυο είναι πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των ανθρώπων και παρέχει τεράστιες δυνατότητες για τη διάδοση και την αξιοποίηση της γνώσης, της ανταλλαγής πληροφοριών, αλλά και την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και από διαφορετικά μέρη της γης. Έχει ουσιαστικά ανοίξει νέους ορίζοντες σε πολλές πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Τα οφέλη και οι ευκαιρίες, που προσφέρονται μέσω του διαδικτύου, μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες σύμφωνα με τους Paus-Hasebrink, Wijnen και Jadin (2010). Η πρώτη αφορά τις δραστηριότητες, που βασίζονται στο περιεχόμενο. Με μεγάλη ευκολία νέοι, αλλά και μεγαλύτεροι άνθρωποι, μπορούν να έχουν πρόσβαση στις ειδήσεις, σε επιστημονικά άρθρα και μελέτες, σε εκπαιδευτικά βίντεο, ακόμα και σε μουσικές και κινηματογραφικές εκδηλώσεις. Αποτελεί έναν ψηφιακό θησαυρό, προσιτό και εύχρηστο, στον οποίο ο καθένας μπορεί να βρει οποιοδήποτε είδος πληροφοριών για οποιοδήποτε θέμα είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Οι νέοι από νωρίς μαθαίνουν να πλοηγούνται στο διαδίκτυο, να αμφισβητούν και να ερευνούν με σκοπό τη συλλογή στοιχείων για τις εργασίες τους. Με

αυτές τις δυνατότητες το διαδίκτυο προσφέρει έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών, οι οποίες μπορούν να μετατρέψουν τη μόρφωση σε δια βίου μάθηση. Η πληθώρα των μέσων ενημέρωσης δίνει τη δυνατότητα στον χρήστη να διασταυρώνει την κάθε πληροφορία και να ενημερώνεται σφαιρικά και έγκυρα. Παράλληλα, τα άτομα έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σε βάθος και ταχύτητα, και μάλιστα ενημερωμένες με βάση τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα (Paus-Hasebrink, Wijnen, Jadin, 2010).

Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με την επικοινωνία με άλλους, που αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους τρόπους χρήσης του διαδικτύου και η τρίτη κατηγορία δραστηριότητες, που βασίζονται στη συμμετοχικότητα και την ομαδικότητα, όπως ο διαμοιρασμός αρχείων, η κοινωνική δικτύωση και η ενασχόληση με το blogging. Χιλιάδες χρήστες από διαφορετικά μέρη του πλανήτη μπορούν να έρθουν σε επαφή γρήγορα και εύκολα μέσω πολλών και διαφορετικών εφαρμογών, που προσφέρονται μέσω του διαδικτύου. Άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, γλώσσας και θρησκείας, που κατοικούν δεκάδες χιλιόμετρα μακριά ο ένας από τον άλλον, επικοινωνούν, μοιράζονται κοινές εμπειρίες και ανταλλάσσουν ιδέες, σκέψεις και προσωπικά βιώματα. Αναμφισβήτητα, το διαδίκτυο έχει βελτιώσει την ποιότητα και τον χρόνο επικοινωνίας ελαττώνοντας ταυτόχρονα το κόστος της (Φραγκουλίδου, 2006). Η αμφίδρομη επικοινωνία, η ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων και έκφρασης, η άμεση λήψη και αποστολή αλληλογραφίας αποτελούν σημαντικά χαρακτηριστικά της διαδικτυακής επικοινωνίας. Οι χρήστες έχουν στη διάθεσή τους διάφορα περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης, όπου η επικοινωνία μπορεί να γίνει μαζική, πολυμεσική και άμεση. Με αυτόν τον τρόπο οι χρήστες αναπτύσσουν μια νέα μορφή κοινωνικότητας, ενισχύουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και καλλιεργούν νέες επικοινωνιακές δεξιότητες. Άτομα κάθε ηλικίας έχουν τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν ηχητικά, οπτικοακουστικά και λεκτικά μηνύματα με άλλα άτομα σε όλο τον κόσμο εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις και καταργώντας τους γεωγραφικούς περιορισμούς, γεγονός, όμως, που ενέχει πολλούς κινδύνους. Τέλος (Paus-Hasebrink, Wijnen, Jadin, 2010).

Η χρήση του διαδικτύου παρέχει την ευκαιρία στα άτομα να αυξήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους και κυρίως να τον αξιοποιήσουν με διάφορους τρόπους. Η ψυχαγωγία απέκτησε νέες διαστάσεις και αναπτύσσεται σε νέα μαζικά και εικονικά περιβάλλοντα. Οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν ταινίες και θέατρο, αθλητικά και καλλιτεχνικά γεγονότα σε ζωντανή σύνδεση, χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία στον αληθινό χώρο διεξαγωγής των εκδηλώσεων. Επίσης, η εικονική περιήγηση σε πολιτιστικούς χώρους αποτελεί καινοτομία, καθώς δίνεται η δυνατότητα στα άτομα να επισκεφτούν σημαντικούς αρχαιολογικούς και πολιτιστικούς χώρους από απόσταση. Η μουσική παραγωγή επιπλέον,

προωθείται μέσα από μαζικές πλατφόρμες ενημέρωσης και επικοινωνίας, όπου το μουσικό κοινό έχει άμεση και δωρεάν πρόσβαση.

Το διαδίκτυο φαίνεται να αποτελεί σημαντικό μέσο, που δίνει τη δυνατότητα να αναβαθμίσει όλους τους τομείς της καθημερινότητας του ατόμου, αρκεί να γίνεται ορθή και ελεγχόμενη χρήση. Ειδικά, για τη χρήση του από τα παιδιά κρίνεται αναγκαίο να διερευνηθούν οι πιθανοί κίνδυνοι, ώστε να αναπτυχθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας και ενημέρωσης για την καλύτερη αξιοποίησή του.

2.3. Παιδιά και Διαδίκτυο

Το Διαδίκτυο αποτελεί στις μέρες μας ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των παιδιών και των εφήβων. Η φύση και η συχνότητα πρόσβασης της νέας γενιάς στο Διαδίκτυο εξελίσσεται ραγδαία, καθώς οι δυνατότητες των έξυπνων συσκευών, ηλεκτρονικών υπολογιστών, τάμπλετ και κινητών τηλεφώνων αναβαθμίζονται συνεχώς βελτιώνοντας τις εμπειρίες ψυχαγωγίας, ενημέρωσης και επικοινωνίας (D'heer, Courtois & Paulussen, 2012).

Τα περισσότερα παιδιά στην Ευρώπη επιλέγουν να χρησιμοποιούν το έξυπνο κινητό τηλέφωνο, είτε το δικό τους, είτε των γονιών τους για να συνδέονται στο διαδίκτυο. Έτσι, έχουν πρόσβαση στον κυβερνοχώρο οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμήσουν και σε οποιοδήποτε χώρο βρεθούν, με την πλειοψηφία των παιδιών να αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν τα κινητά τους τηλέφωνα καθημερινά ή σχεδόν όλη την ώρα. Μάλιστα, συγκριτικά με την έρευνα που είχε πραγματοποιήσει το EU Kids Online το 2010, φαίνεται πως ο χρόνος, που περνούν τα παιδιά στο Διαδίκτυο κάθε μέρα, έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε πολλές χώρες. Ακόμα, τα παιδιά ηλικίας 15-16 ετών είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιούν τα κινητά τηλέφωνα καθημερινά σε σύγκριση με τα μικρότερα παιδιά και περνούν περίπου διπλάσιο χρόνο στο διαδίκτυο από τα παιδιά ηλικίας 9 έως 11 ετών.

Οι διαδικτυακές εμπειρίες των παιδιών έχουν αλλάξει σημαντικά την τελευταία δεκαετία, με το YouTube να γίνεται όλο και πιο δημοφιλές και με τις εθνικές ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης να δίνουν τη θέση τους στο Instagram και σε άλλες νέες πλατφόρμες, όπως το TikTok και το Twitch. Η παρακολούθηση βίντεο, η ακρόαση μουσικής, η επικοινωνία με τους φίλους και την οικογένεια, η επίσκεψη σε έναν ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης και τα διαδικτυακά παιχνίδια βρίσκονται στην κορυφή της λίστας των δραστηριοτήτων των παιδιών σε καθημερινή βάση. Αξίζει να επισημανθεί πως το διαδικτυακό

παιχνίδι φαίνεται να εμφανίζει άνοδο στις προτιμήσεις των νέων 5-15 ετών σε σχέση με προηγούμενες έρευνες (Ofcom, 2019).

Μολονότι πιστεύεται, συνήθως, ότι τα κορίτσια προτιμούν περισσότερο τις διαδικτυακές συναναστροφές, η έρευνα έδειξε ότι υπάρχουν μικρές ή και καθόλου διαφορές μεταξύ των φύλων στη χρήση εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης στις περισσότερες χώρες (όπως συνέβη και στην έρευνα EU Kids Online το 2010). Από την άλλη πλευρά, δεν παρατηρείται το ίδιο και στα διαδικτυακά παιχνίδια, αφού αυτά εξακολουθούν να εξαρτώνται από το φύλο. Στις περισσότερες χώρες, περίπου δύο φορές περισσότερα αγόρια παίζουν παιχνίδια online σε καθημερινή βάση.

Ολοκληρώνοντας, σύμφωνα με τους Livingstone et al. (2011), αν και τα παιδιά αφιερώνουν αρκετό χρόνο στην ενασχόλησή τους με διαδικτυακές δραστηριότητες, αυτό που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «επωφελές» ή «επιβλαβές» είναι το αποτέλεσμα της διαδικτυακής δραστηριότητας και όχι η ίδια η διαδικασία. Για παράδειγμα, η έρευνα για μία σχολική εργασία μπορεί να αποδειχθεί ωφέλιμη, ενώ ο εκφοβισμός κάποιου παιδιού ακριβώς το αντίθετο.

Κεφάλαιο 3: Κίνδυνοι στο Διαδίκτυο

Είναι αδιαμφισβήτητο πως το διαδίκτυο αποτελεί έναν χώρο συναρπαστικό, που παρέχει πληθώρα επιλογών και είναι πόλος έλξης για παιδιά και νέους. Μια εικονική κοινωνία γεμάτη από δραστηριότητες, πληροφορίες, έντονες εικόνες και ήχους, που προσφέρει δυνατότητες, που σαγηνεύουν μικρούς και μεγάλους. Παράλληλα, όμως, πρόκειται για ένα αχανές περιβάλλον, που υποκρύπτει σημαντικούς κινδύνους, καθώς αν ο χρήστης δεν είναι σε επαγρύπνηση μπορεί να γίνει έρμαιο κακόβουλων λογισμικών και απατών.

Τα περιστατικά εξαπάτησης και κακοποίησης παιδιών, που έχουν καταγραφεί είναι πάρα πολλά. Δεκάδες σελίδες με ακατάλληλο περιεχόμενο, που προωθούν τη βία και το μίσος, είναι εύκολα επισκέψιμες από μικρούς και μεγάλους, σελίδες με παραπλανητικό περιεχόμενο και με καλοστημένες απάτες, που αποσκοπούν στο κέρδος και στην ιδιοποίηση των χρημάτων αμέριμων χρηστών του διαδικτύου. Επιπλέον, δόλου αμελητέος είναι και ο κίνδυνος κοινωνικής απομόνωσης των μαθητών και ο εθισμός τους σε διαδικτυακά παιχνίδια, αποξενώνοντάς τους από τους οικείους τους και απομακρύνοντας τους από έναν υγιή τρόπο ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων.

Οι διαδικτυακοί κίνδυνοι μπορούν να χωριστούν σε κάποιες κατηγορίες βασιζόμενοι σε μία κατακόρυφη και μία οριζόντια διάσταση, σύμφωνα με το EUkidsOnline (Hasebringetal., 2008). Το EU KidsOnline είναι ένα πολυεθνικό ερευνητικό δίκτυο, που επιδιώκει να ενισχύσει τις γνώσεις σχετικά με τις διαδικτυακές ευκαιρίες, τους κινδύνους και την ασφάλεια των παιδιών στην Ευρώπη. Χρησιμοποιεί πολλαπλές μεθόδους για να χαρτογραφήσει τις εμπειρίες των παιδιών και των γονέων από το διαδίκτυο, σε διάλογο με εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς πολιτικής.

Πίνακας

Κατηγοριοποίηση κινδύνων σύμφωνα με τη ThreeC's ανάλυση:

<i>Ο ρόλος του παιδιού</i>	Εμπορικοί Commercial	Επιθετικοί Aggressive	Σεξουαλικοί Sexual	Αξίες Values
Κίνδυνοι Περιεχομένου Content Risks (το παιδί ως	Διαφήμιση, spam, χορηγίες	Βίαιο υλικό	Πορνογραφικό ή ανεπιθύμητο σεξουαλικό υλικό	Ρατσισμός παραπλανητικές πληροφορίες (π.χ. ναρκωτικά)

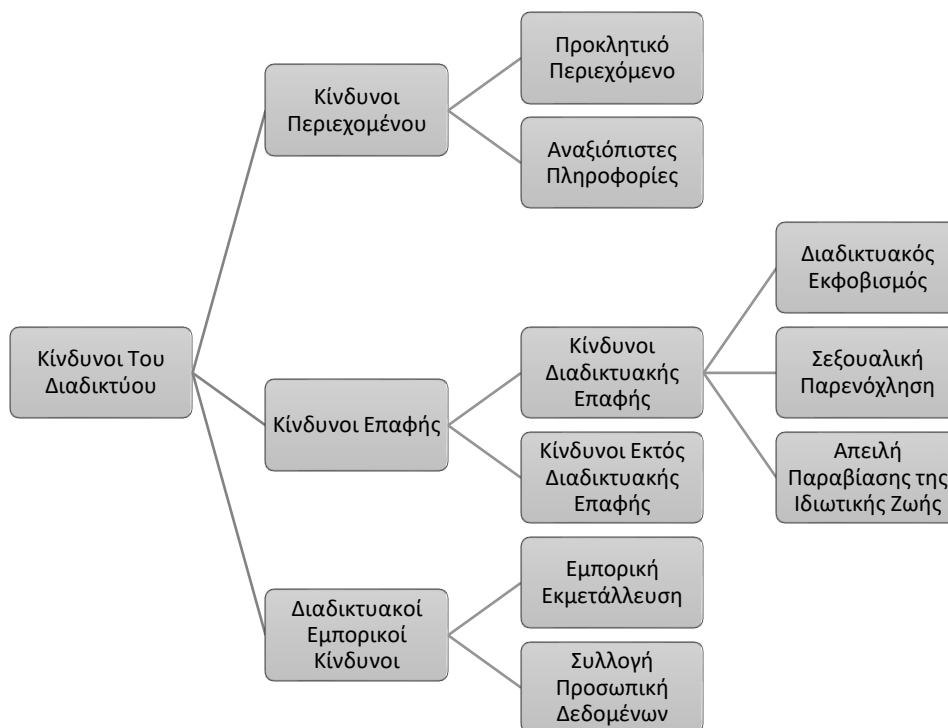
<i>παραλήπτης)</i>				
Κίνδυνοι Επαφής Contact Risks (το παιδί ως συμμετέχων)	Ταυτοποίηση/ αλίευση προσωπικών πληροφοριών	Θύμα εκφοβισμού/ παρενόχλησης	Λήψη ανεπιθύμητων σεξουαλικών μηνυμάτων, επαφή με αγνώστους	Αυτοτραυματισμός, προσηλυτισμός
Κίνδυνοι Δραστηριότητας Conduct Risks (το παιδί ως δρών)	Παράνομη λήψη υλικού, παραβίαση προσωπικού απορρήτου, τζόγος	Εκφοβισμός/ παρενόχληση τρίτου	Αποστολή/ ανάρτηση πορνογραφικού υλικού, σεξουαλική παρενόχληση	Παροχή πληροφοριών (π.χ. αυτοκτονία/ συζητήσεις για νευρική ανορεξία)

Σύμφωνα με την κατακόρυφη διάσταση, οι κίνδυνοι μπορεί να δημιουργούνται από τους τρεις τρόπους επικοινωνίας μέσω του διαδικτύου: α) Το παιδί απέναντι σε πολλούς, ως αποδέκτης, δηλαδή, πληθώρας πληροφοριών, β) Το παιδί σε αλληλοεπίδραση με κάποιον ενήλικα και γ) το παιδί σε αλληλοεπίδραση με κάποιον συνομήλικό του, είτε ως εμπνευστής είτε ως αποδέκτης.

Στην οριζόντια διάσταση εντοπίζονται τέσσερις κύριες μορφές κινδύνων για την ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών, οι εμπορικές, οι επιθετικές, οι σεξουαλικές απειλές και η προσβολή αξιών.

Επισημαίνεται πως οι παραπάνω κίνδυνοι που αναφέρονται σε κάθε κελί δύνανται να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου. Το θέμα των διαδικτυακών κινδύνων έχει απασχολήσει πολύ τους ακαδημαϊκούς κύκλους και παράλληλα αποτελεί μεγάλη ανησυχία των γονέων και των εκπαιδευτικών. Στο παρακάτω σχήμα γίνεται προσπάθεια απόδοσής τους σε ένα δομημένο γραφικό σχήμα.

Εικόνα 1:Επισκόπηση των κινδύνων του Διαδικτύου (DeMooretal., 2008)

3.1. Κίνδυνοι Περιεχομένου (Content Risks)

Η πρώτη κατηγορία κινδύνων που εξετάζουμε, οι κίνδυνοι περιεχομένου, περιλαμβάνουν την έκθεση των ατόμων σε περιεχόμενο, όπως εικόνες, βίντεο και κείμενα, που είναι επικίνδυνο και επιβλαβές. Υλικό που προωθεί τη βία, τον ρατσισμό, το μίσος, αλλά και την πορνογραφία. Επισημαίνεται πως δεν είναι μόνο η παραγωγή τέτοιου είδους περιεχομένου, που επηρεάζεται από τις ψηφιακές τεχνολογίες, αλλά και η δυνατότητα εύκολης πρόσβασης σε αυτό, από οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτύου (Muir, 2005).

Ένας ακόμα κίνδυνος περιεχομένου αφορά την αναξιοπιστία των πληροφοριών του διαδικτύου, οι οποίες πολύ σπάνια αμφισβητούνται από τους χρήστες. Ειδικότερα, οι μικροί μαθητές εμπιστεύονται εύκολα το διαδικτυακό περιεχόμενο και σπάνια μπαίνουν στη διαδικασία να επαληθεύσουν την αξιοπιστία των διαδικτυακών πληροφοριών. Από τα παραπάνω οδηγούμαστε στο συμπέρασμα, πως υπάρχει ανάγκη για παρέμβαση στην εκπαιδευτική διαδικασία, προκειμένου μαθητές και έφηβοι να είναι περισσότερο ικανοί να διασταυρώνουν τις πηγές τους και να ελέγχουν την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πηγών τους (Johnson, 2008).

3.2.Κίνδυνοι Διαδικτυακής Επαφής (Online Contact).

Η σεξουαλική παρενόχληση, ο κυβερνοεκφοβισμός, η απειλή της ιδιωτικής ζωής αποτελούν κάποιους από τους κινδύνους, που μπορεί να προκαλέσει η διαδικτυακή επαφή. Πολλοί έφηβοι υιοθετούν συμπεριφορές μη ασφαλούς διαδικτυακής επαφής, αποκαλύπτοντας προσωπικές πληροφορίες, αποστέλλοντας φωτογραφίες ή και πραγματοποιώντας online συνομιλίες με αγνώστους. Επιπρόσθετα, ένα ποσοστό διαδικτυακά συνδεδεμένων νέων στην Ευρώπη έχουν πέσει θύματα κάποιας επιθετικής συμπεριφοράς, εκφοβισμού, παρενόχλησης και καταδίωξης. Μάλιστα, κάποιοι από τους νέους χρήστες εμφανίζουν και οι ίδιοι επιθετική συμπεριφορά, στέλνοντας υβριστικά, παρενοχλητικά και επιθετικά μηνύματα είτε σε συνομήλικούς τους είτε σε αγνώστους.

Ο κυβερνοεκφοβισμός ή το cyberbullying, όπως ονομάζεται στα Αγγλικά, αποτελεί μία μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, η οποία πραγματοποιείται μέσω της χρήσης των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών. Σύμφωνα με τους Dehue, Bolman and Völlink (2008). Για να χαρακτηρίσουμε μία κατάσταση ως κυβερνοεκφοβισμό πρέπει να πληρούνται τρεις βασικές προϋποθέσεις: να συμβαίνει κατ' επανάληψη, να υπάρχουν ψυχολογικές επιπτώσεις στο θύμα και να γίνεται στοχευμένα, με πρόθεση να προκληθεί βλάβη στο θύμα. Θύτες και θύματα δύνανται να βρίσκονται σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη και να προκαλούν ή να δέχονται παραβατικές συμπεριφορές άμεσα και οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας μέσα στον προσωπικό τους χώρο. Ο θύτης κρυμμένος πίσω από ένα ψεύτικο προφίλ έχει την ψευδαίσθηση της απόλυτης ελευθερίας και εμφανίζει συμπεριφορές, που δεν θα μπορούσε να έχει στην πραγματική του ζωή (Dehue, Bolman and Völlink, 2008).

Μέσα από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα άμεσα μηνύματα, τους χώρους κοινωνικής δικτύωσης, τα διαδικτυακά κανάλια προσβάλλονται και απειλούνται τα θύματα. Κάποια παραδείγματα εφαρμογής είναι η αποστολή υβριστικών μηνυμάτων, η δημιουργία ιστοσελίδας ή προφίλ σε κοινωνικά δίκτυα με σκοπό τη διαπόμπευση ή τη διασπορά ψευδών ειδήσεων για το άτομο, τη λεκτική επίθεση μέσω καναλιών, αλλά και τη διακίνηση εικόνων είτε με προσβλητικό περιεχόμενο είτε προσωπικών στιγμών του ατόμου (Ybarra&Mitchell, 2004). Η έλλειψη κατάλληλης ενημέρωσης και η δυσκολία γρήγορης προσαρμογής των γονέων, των εκπαιδευτικών και όλων των ατόμων, που εμπλέκονται στην επίβλεψη και ανατροφή των νεαρών παιδιών και εφήβων δυσχεραίνει τη σωστή και αποτελεσματική επίβλεψη και προστασία τους κυρίως από προσωπικά μηνύματα, που μπορεί να λαμβάνουν μέσω κινητού τηλεφώνου ή υπολογιστή (Βαφόπουλος, 2012).

Η σεξουαλική παρενόχληση μέσα από το Διαδίκτυο αυξάνεται συνεχώς. Η εύκολη χρήση προσωπικών μηνυμάτων και ιστοκαμερών διευκολύνει τους επιτήδειους να προσεγγίσουν και παρασύρουν τα ανήλικα θύματά τους. Μάλιστα, η ευρεία χρήση καναλιών και ομάδων συζήτησης είτε από τη συμμετοχή τους σε διαδικτυακά παιχνίδια είτε από εφαρμογής κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους, τους εκθέτει σε τεράστιο κίνδυνο, που πολλοί από αυτούς δεν είναι σε θέση να τον διαχειριστούν. Πολλοί έφηβοι λαμβάνουν σχόλια ή μηνύματα με σεξουαλικό περιεχόμενο, ή παρακινούνται να συναντήσουν διαδικτυακά άτομα, που δεν γνωρίζουν, μία δραστηριότητα που μπορεί να τους φαίνεται συναρπαστική και διασκεδαστική, αλλά ενέχει σοβαρούς κινδύνους.

Τέλος, ένας επιπλέον κίνδυνος διαδικτυακής επαφής είναι οι απειλές για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Τα μικρά παιδιά και οι έφηβοι πολλές φορές είναι πρόθυμοι να δώσουν προσωπικά τους στοιχεία σε ξένους, όπως το όνομά τους και την ηλικία τους, το τηλέφωνό τους, τη διεύθυνσή τους κ.α. Ακόμα, σε κάποιες περιπτώσεις ανεβάζουν τα προσωπικά τους στοιχεία, φωτογραφίες χωρίς κανέναν ενδοιασμό στο διαδίκτυο. Αυτές οι πράξεις ελλοχεύουν τον κίνδυνο να δεχθούν παρενόχληση εκτός του διαδικτύου καθώς, πολλοί επικίνδυνοι χρήστες έχουν πληροφορίες για την ιδιωτική τους ζωή. Για τους παραπάνω λόγους κρίνεται πολύ σημαντική η ενημέρωση των νεαρών χρηστών του διαδικτύου προκειμένου να είναι επιφυλακτικοί και ευαισθητοποιημένοι σε θέματα ασφάλειας και προστασίας της ιδιωτικότητάς τους.

3.3.Κίνδυνοι Εκτός Διαδικτυακής Επαφής (Offline Contact)

Ακόμα ένας μεγάλος κίνδυνος αφορά την επαφή εκτός διαδικτυακής σύνδεσης, όπου οι χρήστες μέσα από μία προηγούμενη επαφή διαδικτυακή αποφασίζουν μία δια ζώσης συνάντηση. Ένας μικρός αριθμός παιδιών κανονίζουν συνάντηση με ένα άγνωστο πρόσωπο και σε κάποιες περιπτώσεις χωρίς συνοδεία. Κάποιες από αυτές τις συναντήσεις πραγματοποιούνται με παιδιά ίδιας ηλικίας με σκοπό δημιουργία σχέσεων και παιχνιδιού.

Αυτό που προβληματίζει τους ειδικούς και θέτει σε πολύ μεγάλο κίνδυνο τους νεαρούς χρήστες είναι το λεγόμενο διαδικτυακό “grooming”. Ο όρος αυτός αναφέρεται στην προσπάθεια ενός ενήλικα διαδικτυακού χρήστη να κερδίσει την εμπιστοσύνη ενός παιδιού προκειμένου να συναντηθεί μαζί του μυστικά σε πραγματικό χώρο. Η αποστολή άμεσων μηνυμάτων, οι χώροι κοινωνικής δικτύωσης, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα διαδικτυακά παιχνίδια και άλλες ψηφιακές τεχνολογίες διαμορφώνουν τη διαδικασία προσέγγισης ενός παιδιού για εκμετάλλευση. Οι διαδικτυακοί groomers προσποιούνται πως είναι στην ηλικία

του θύματος, δημιουργώντας ένα ψεύτικο προφίλ και δηλώνοντας ψευδή στοιχεία. Χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους προκειμένου να παραπλανούν και να χειρίζονται ψυχολογικά και συναισθηματικά τα νέα παιδιά με σκοπό να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους (Muir, 2005).

3.4. Διαδικτυακοί Εμπορικοί Κίνδυνοι (Online Commercial Risks)

Οι περίτεχνες εμπορικές διαφημίσεις, με στόχο να προσεγγίσουν το ενδιαφέρον των νέων, ήδη από πολύ μικρή ηλικία, δύνανται να συμβάλλουν στην εξάπλωση διαδικτυακών κινδύνων. Σε πολλές περιπτώσεις, χωρίς να το αντιλαμβάνονται οι νεαροί χρήστες, υιοθετούν καταναλωτικές συνήθειες και εμφανίζουν συμπεριφορές και δραστηριότητες ενεργών καταναλωτών (Tufte, 2006). Για παράδειγμα, μπορεί πολύ εύκολα να προβούν σε αγορές πόντων και χαρακτήρων σε παιχνίδια στο κινητό, που επιβαρύνουν τον λογαριασμό κάποιου ενήλικα. Άλλα παραδείγματα εμπορικής εκμετάλλευσης είναι η τοποθέτηση εντολής ηλεκτρονικών παραγγελιών χωρίς τη συγκατάθεση των γονέων (Livingstone, 2003).

Επιπρόσθετα, η εύκολη πρόσβαση και χρήση του διαδικτύου από πολύ μικρά παιδιά οδηγεί στη διαμόρφωση άποψης και επιλογής συγκεκριμένων brand και εμπορικών προϊόντων, που μπορεί να είναι τάση, χωρίς να έχουν ακόμα ώριμη κριτική σκέψη για να γνωρίζουν και να κατανοούν τι ακριβώς τους αρέσει. Ακόμα, πολλές εμπορικές διαφημίσεις ή ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης επηρεάζουν όχι μόνο τις αγοραστικές τάσεις των ατόμων, αλλά και τις απόψεις τους για θέματα της καθημερινής ζωής. Έτσι, μικρά παιδιά φαίνεται να υιοθετούν άκριτα απόψεις και τρόπους συμπεριφοράς για σημαντικά θέματα ακολουθώντας τάσεις και προφίλ στο διαδίκτυο (O'Keefe, Clarke-Pearson, & Council on Communications, 2011).

Τέλος, ένας ακόμα κρυμμένος διαδικτυακός κίνδυνος είναι η παρακίνηση για παροχή πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων προς τους διαδικτυακούς χρήστες. Ειδικότερα, πολύ συχνά οι χρήστες καλούνται να παρέχουν προσωπικά τους στοιχεία, ονοματεπώνυμο, ηλικία, ηλεκτρονική διεύθυνση, τηλέφωνο κ.α., αλλά και να συμπληρώσουν ερωτηματολόγια για τις προτιμήσεις τους, προκειμένου να εγγραφούν σε ιστότοπους για αγορά προϊόντων (Tufte, 2006).

3.5. Επικίνδυνες Διαδικτυακές Συμπεριφορές

3.5.1 Διαδικτυακός Εθισμός

Η συνεχής και ανεξέλεγκτη χρήση του Διαδικτύου μπορεί να προκαλέσει εθιστικές συμπεριφορές, όπως η εξάρτηση από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ή το κινητό, εξάρτηση στον κυβερνοχώρο, εξάρτηση από online παιχνίδια, παθολογική χρήση του Διαδικτύου κ.α. Κατά τον εθισμό το άτομο ασχολείται συνεχώς με δραστηριότητες του διαδικτύου, χωρίς έλεγχο με επιβαρυντικά αποτελέσματα για τον ίδιο και το περιβάλλον του. Μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην προσωπική, κοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική ζωή του ατόμου. Μάλιστα, μπορεί να οδηγήσει σε καταθλιπτικά επεισόδια από τους χρήστες (Ybarra, 2004).

Ο εθισμός αποτελεί ψυχιατρική νόσο και συμπεριλαμβάνεται στις διαταραχές ελέγχου DSM-IV. Τα πρώτα κρούσματα παρατηρήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής στη δεκαετία του 1990. Πρώτος ο Ivan Goldberg, ψυχίατρος στην Αμερική, χαρακτήρισε το φαινόμενο αυτό ως διαδικτυακή εξάρτηση και το 1995 ξεκίνησε να λειτουργεί η πρώτη μονάδα απεξάρτησης από το Διαδίκτυο (Goldberg, 1996).

Η ψυχαναγκαστική διάθεση, οι χαμηλές μαθησιακές επιδόσεις, οι συγκρούσεις με το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον εξαιτίας της συνεχούς χρήσης του, η χαμηλή αυτοπεποίθηση και η απομόνωση στον εαυτό του αποτελούν μερικά χαρακτηριστικά της διαδικτυακής εξάρτησης (Ferraro, 2007). Ο διαδικτυακός εθισμός μπορεί να χωριστεί σε υποκατηγορίες, όπως ο εθισμός στις διαδικτυακές σχέσεις, η καταναγκαστική χρήση του Διαδικτύου, ο εθισμός στο διαδικτυακό σεξ, ο εθισμός στην αναζήτηση πληροφοριών, ο εθισμός στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Κάποιοι άλλοι τύποι διαδικτυακού εθισμού μπορεί να είναι: ο εθισμός στον online τζόγο, καζίνο κ.α., ο εκφοβισμός άλλου χρήστη μέσω του διαδικτύου, η πορνογραφία και η παιδοφιλία μέσω του διαδικτύου (cyber porn addiction), ο εθισμός στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, ο εθισμός στις συνομιλίες στο διαδίκτυο, όπου γίνεται επικοινωνία μεταξύ των ατόμων σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου (Ελληνικό κέντρο ασφαλούς διαδικτύου, 2019).

3.5.2. Αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών

Πολύ συχνά τα παιδιά και οι έφηβοι φαίνεται να έχουν ελλιπή πληροφόρηση για τις συνέπειες της δημόσιας αποκάλυψης των προσωπικών τους δεδομένων και πληροφοριών.

Αγνοούν πως η αποστολή υλικού σε ηλεκτρονική μορφή οπουδήποτε και σε οποιονδήποτε δύναται να έχει σοβαρές επιπτώσεις για τους ίδιους και την ασφάλειά τους. Παρατηρείται λοιπόν, πως πολύ συχνά αποκαλύπτουν άκριτα προσωπικές τους πληροφορίες, είτε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είτε διαμέσου προσωπικής επικοινωνίας.

3.5.3. Διαδικτυακός Τζόγος

Ως διαδικτυακός τζόγος ορίζεται η δραστηριότητα κατά την οποία πραγματοποιείται διαδικτυακή συνάντηση δύο ή περισσότερων ατόμων διαδικτυακά με σκοπό την ανταλλαγή στοιχημάτων, περιλαμβάνοντας μεγάλο κίνδυνο πραγματικής οικονομικής απώλειας και εθισμού. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα κάποιος να χάσει μεγάλο μέρος από τις οικονομίες του, την περιουσία του, ακόμα και το σπίτι του, γεγονός που δημιουργεί τεράστια οικογενειακά προβλήματα. Μαζί με την οικονομική απώλεια, το άτομο που εθίζεται στον τζόγο, παραμελεί τις υποχρεώσεις του, σπαταλά πολύ χρόνο και δημιουργεί πολλά προβλήματα στις διαπροσωπικές του σχέσεις (Hyder et al, 2008).

Την τελευταία δεκαετία η δημοτικότητα των διαδικτυακών σελίδων τζόγου ή τυχερών παιχνιδιών έχει αυξηθεί πολύ και μάλιστα πλέον δίνεται η δυνατότητα εύκολης πρόσβασης σε αυτά μέσα από οποιαδήποτε συσκευή, πχ. κινητό τηλέφωνο, τάμπλετ, διαδραστική τηλεόραση κ.α. ((King, Delfrabbro, & Griffiths, 2008). Έτσι, λοιπόν, πολύ εύκολα μπορεί ένας έφηβος ή ακόμα κι ένα παιδί μικρότερης ηλικίας να έχει πρόσβαση σε ιστοσελίδες ηλεκτρονικών τυχερών παιχνιδιών. Αυτές οι σελίδες μπορεί να περιλαμβάνουν πόκερ, καζίνο, αθλητικά στοιχήματα και άλλα παιχνίδια που είναι ελκυστικά για παιδιά. Αυτές οι σελίδες μπορεί να χρεώσουν με σημαντικά ποσά τον ιδιοκτήτη της συσκευής, αν έχει βάλει αριθμό χρεωστικής ή πιστωτικής κάρτας σε αυτή. Τα περισσότερα παιδιά σε αυτή την ηλικία δεν κατανοούν πως μπορεί να χάσουν σημαντικά χρηματικά ποσά, αλλά και πως τέτοιες δραστηριότητες είναι παράνομες για την ηλικία τους.

Τέλος, πλέον στο διαδίκτυο, δίνεται η ευκαιρία και σε μικρά παιδιά ακόμα να γνωρίσουν συμπεριφορές «τζόγου» και μέσα από υπηρεσίες, όπως παιχνίδια «καζίνο», που μπορούν όλοι να δοκιμάσουν, παιχνίδια σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές αλλά και παιχνίδια μέσα από τα social media, όπως το Facebook, που σου δίνει τη δυνατότητα να παίζεις και με άλλους χρήστες. Για όλες αυτές τις υπηρεσίες δεν υπάρχει το επίπεδο προστασίας που υπάρχει στις νόμιμες εταιρίες στοιχημάτων.

3.5.4. Ανταλλαγή Σεξουαλικών μηνυμάτων (Sexting)

Ο όρος «Sexting» (sex και texting, δηλαδή σεξ και γραπτά μηνύματα) σχετίζεται με τη χρήση της κάμερας του κινητού τηλεφώνου για την λήψη και αποστολή φωτογραφιών με γυμνό ή ημίγυμνο περιεχόμενο σε άλλα κινητά τηλέφωνα ή ιστοσελίδες (Chafen, 2009). Αυτή η δραστηριότητα προκαλεί ψυχική και συναισθηματική αστάθεια και δυσφορία στα παιδιά που εμπλέκονται. Παρόλα αυτά τα περισσότερα περιστατικά sexting παρατηρούνται μόνο σε μικρές ομάδες συνομήλικων ή μεταξύ δύο ατόμων.

Κεφάλαιο 4: Ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Μέσα από τον εικονικό κόσμο του Διαδικτύου καταργείται ο χώρος και ο χρόνος της πραγματικής ζωής, τα πάντα είναι διαφορετικά και φευγαλέα. Όλα μεταβάλλονται με ραγδαίες ταχύτητες και τα αδύνατα μοιάζουν πλέον δυνατά. Μέσα από αυτή την ψηφιακή πραγματικότητα, όπου άφθονες πληροφορίες μας είναι εύκολα προσβάσιμες, τα γεωγραφικά σύνορα είναι ασήμαντα και οι ανθρώπινες εμπειρίες συνενώνονται εύκολα, καλούμαστε να είμαστε σε επαγρύπνηση και να προφυλάσσουμε την προσωπική μας ζωή και την οικογένειά μας.

Μέσα σε αυτόν τον παγκόσμιο διάλογο τα όρια δεν είναι σαφή και η δυνατότητα ανωνυμίας κάνει πολλούς χρήστες να φέρονται ως πειρατές του κυβερνοχώρου, που καταπατούν τα προσωπικά δεδομένα άγνωστων χρηστών, παριστάνουν τους φίλους για να εξαπατήσουν αμέριμνους πολίτες και αποτελούν κίνδυνο για μικρούς και μεγάλους. Είναι τεράστια η αναγκαιότητα ενημέρωσης των πολιτών από πολύ μικρή ηλικία, που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, προκειμένου να είναι σε θέση να προστατέψουν την προσωπική τους ζωή και να απολαμβάνουν τα οφέλη του Διαδικτύου με ασφάλεια.

Το κοινωνικό σύνολο, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί επηρεάζουν σημαντικά τη στάση, τη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις των παιδιών. Είναι χρέος τους, λοιπόν, να συμβάλλουν στη διαμόρφωση των τρόπων με τους οποίους τα νεαρά παιδιά θα χρησιμοποιούν το διαδίκτυο με ασφάλεια. Όπως επισημαίνεται και από την έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η προστασία των παιδιών στο Διαδίκτυο αφορά τη δημόσια πολιτική και πολλές χώρες επανεξετάζουν τους υφιστάμενους κανονισμούς και υιοθετούν μέτρα για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας προκειμένου να διαμορφώσουν πιο ασφαλείς συνθήκες για παιδιά και εφήβους στο διαδίκτυο (OECD, 2011).

Μέσα από εκστρατείες ευαισθητοποίησης, οι γονείς ενημερώνονται και μαθαίνουν να αξιοποιούν τα διαθέσιμα μέσα για να προστατέψουν τα παιδιά τους, όπως τα λογισμικά γονικού ελέγχου. Στη χώρα μας το 2008 η η SafeLine, (<https://www.safeline.gr/>), που είναι η μοναδική ανοικτή γραμμή καταγγελιών παράνομου περιεχομένου στο Διαδίκτυο και επίσημο μέλος του INHOPE (Διεθνής Σύνδεσμος Ανοικτών Γραμμών Διαδικτύου), ενώθηκε με τη δράση ενημέρωσης και επαγρύπνησης SaferInternet4Kids.gr (<https://saferinternet4kids.gr/>) και τη συμβουλευτική γραμμή βοήθειας Help-line.gr(<http://www.help-line.gr/>). Οι τρεις δράσεις δημιούργησαν το Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου, που στοχεύει σε μία

ολιστική και οργανωμένη προσπάθεια για την ενημέρωση & αφύπνιση του κοινού, την καταγγελία, καθώς και την πρόληψη υπό το ίδιο έργο.

4.1.Γονείς και ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Η οικογένεια είναι το περιβάλλον στο οποίο το παιδί αναπτύσσεται και μεγαλώνει, συμβάλλει στην καλλιέργεια της προσωπικότητάς του και στη διαμόρφωση των γνωστικών του δεξιοτήτων. Ακόμα, μέσα από τις αξίες και τα μοντέλα συμπεριφοράς της οικογένειας, το παιδί διαπλάθει τις στάσεις και τις αντιλήψεις του και υιοθετεί ηθικούς κώδικες (Cole&Cole, 2001). Είναι αδιαμφισβήτητο πως ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικός, καθώς η επικινδυνότητα του διαδικτύου σχετίζεται άμεσα με την ηλικία του χρήστη, τις γνώσεις του, την κριτική του σκέψη, την εξοικειώσή του με την τεχνολογία και τον χώρο, στον οποίο δραστηριοποιείται.

Για την ασφαλή πλοήγηση στον κυβερνοχώρο, προτεραιότητα έχει η προστασία των προσωπικών δεδομένων του χρήστη και των εγγράφων, που βρίσκονται στον υπολογιστή του. Είναι εξαιρετικά σημαντικό οι γονείς να είναι κατάλληλα ενημερωμένοι και να εγκαθιστούν λογισμικό για να προστατεύεται η ηλεκτρονική συσκευή, είτε είναι κινητό τηλέφωνο, είτε tablet, είτε ηλεκτρονικός υπολογιστής, από ιούς και άλλα κακόβουλα λογισμικά. Ακόμα, καλό είναι οι γονείς να ελέγχουν ανά τα τακτά χρονικά διαστήματα το ιστορικό των ιστοσελίδων, προκειμένου να γνωρίζουν το υλικό που επισκέπτονται τα παιδιά τους και να παρεμβαίνουν, αν χρειάζεται.

Καθώς το διαδίκτυο αποτελεί και έναν χώρο, όπου προσφέρεται η δυνατότητα συναναστροφής και αλληλοεπίδρασης του χρήστη με γνωστούς διαδικτυακούς φίλους, αλλά και αγνώστους, αποτελεί υψίστης σημασίας η προσωπικότητά του παιδιού και η σχέση του με τους γονείς του. Ο καλύτερος τρόπος αποφυγής δυσάρεστων καταστάσεων είναι να είναι οι γονείς σε εγρήγορση και κατάλληλα ενημερωμένοι για τις παροχές, τη χρήση και τους κινδύνους του διαδικτύου και να έχουν μία σχέση εμπιστοσύνης και συνεργασίας με το παιδί τους. Είναι καλό να βρίσκονται μαζί με τα μικρά παιδιά τους και να τα συμβουλεύουν, ως πυξίδα, κατά τις πρώτες τους συνδέσεις στο Διαδίκτυο και πλάι στους εφήβους με πολλή υπομονή και κατανόηση, προκειμένου να αποτελούν καταφύγιο και ασπίδα προστασίας, σε μία κρίσιμη περίοδο της ζωής τους, όπου οι προσκλήσεις και τα ερεθίσματα είναι πολλαπλά και η ψυχική τους υγεία και ευημερία είναι πολύτιμη ((Moscardelli&Divine, 2007).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ενημέρωση των γονέων είναι μείζονος σημασίας, δεν πρέπει όμως να τους τρομοκρατεί και εκείνοι να αποκλείουν τα παιδιά τους από την

πρόσβαση στο Διαδίκτυο, καθώς αυτό μπορεί να επιφέρει τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αντιθέτως, είναι σημαντικό οι γονείς να αξιοποιούν τις γνώσεις τους, να καλλιεργούν μία υγιή σχέση με τα παιδιά τους που να αποπνέει εμπιστοσύνη και σεβασμό, ώστε να μπορούν κι εκείνα με τη σειρά τους να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο με ασφάλεια, ως αρωγό στη μάθηση και ως μέσο επικοινωνίας και ψυχαγωγίας.

Ολοκληρώνοντας, δεν πρέπει να παραληφθεί η αναγκαιότητα ύπαρξης κανόνων για τη χρήση του διαδικτύου, ως προϊόν συζήτησης όλων των μελών της οικογένειας. Η χρήση του Διαδικτύου δεν πρέπει να ξεπερνάει συγκεκριμένο χρόνο μέσα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα και ο χρόνος αυτός δεν πρέπει να καταστρατηγείται. Επίσης, προτείνεται ιδιαίτερα όσο τα παιδιά είναι μικρά, η ηλεκτρονική συσκευή να βρίσκεται σε έναν εμφανή χώρο μέσα στο σπίτι και όχι σε απομονωμένα δωμάτια. Η ενημέρωση, η αξιοποίηση χρήσιμων λογισμικών, η συνεργασία, η εμπιστοσύνη και τα σαφή και συγκεκριμένα όρια είναι αυτά που θα διαμορφώσουν ένα δίκτυ προστασίας από τους διαδικτυακούς κινδύνους μέσα στην οικογένεια και θα κάνουν τη χρήση του διασκεδαστική, χρήσιμη και κυρίως ασφαλή (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011).

4.2. Εκπαιδευτικοί και ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Το σχολείο αποτελεί το δεύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται το παιδί, όταν φεύγει από την ασφάλεια της οικογένειάς του. Μέσα σε αυτό καλλιεργεί κοινωνικές δεξιότητες, εμπλουτίζει τις γνώσεις και τα talέντα του και προετοιμάζεται για την ομαλή ένταξή του στην κοινωνία. Εκτός από τους συνομηλίκους, συμμαθητές του, βασικό πρόσωπό με το οποίο αλληλοεπιδρά είναι ο εκπαιδευτικός του. Αυτός είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος να προσφέρει τα κατάλληλα ερεθίσματα και να διαμορφώσει τους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές του θα είναι σε θέση να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο με προσοχή και ασφάλεια.

Από τη στιγμή που ολοένα και περισσότερες οικογένειες έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο, το σχολείο έχει χρέος να προωθεί τις θετικές πλευρές της ψηφιακής τεχνολογίας και να απομακρύνει τον φόβο της «κακής» χρήσης του. Πρέπει να αναζητά συνεχώς τρόπους με τους οποίους να αναδεικνύεται η παροχή ασφαλών μαθησιακών εμπειριών κατά τη χρήση του Διαδικτύου. Είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στα βήματα, που πρέπει να ακολουθούν οι μαθητές για να προστατεύσουν τον εαυτό τους και τους άλλους στον κυβερνοχώρο και να διδαχθούν τις κατάλληλες συμπεριφορές στο Διαδίκτυο μέσα από ανοιχτές και σαφείς συζητήσεις (Lauren, ThanhTruc, 2017).

Μέσα λοιπόν, από πολλαπλές δραστηριότητες και προσφέροντας διαφορετικές εμπειρίες, ο εκπαιδευτικός καλείται, αρχικά, να παρουσιάσει τους διαδικτυακούς κινδύνους με σαφήνεια και στην πορεία να τους μυήσει στους τρόπους εντοπισμού και αντιμετώπισής τους. Σε όλη αυτή τη διαδικασία είναι θεμελιώδες ο εκπαιδευτικός να έχει χτίσει μία σχέση εμπιστοσύνης και κατανόησης με τους μαθητές του, ώστε και εκείνοι να νιώθουν ότι στέκεται πλάι τους, έτοιμος να τους ακούσει και να τους συμβουλέψει σε περίπτωση που υπάρχει οτιδήποτε, που τους δημιουργεί ανασφάλεια ή τους προβληματίζει. Αυτό συνεπάγεται την άρτια γνώση και ενημέρωση του εκπαιδευτικού σχετικά με τα σύγχρονα εργαλεία και με όλα τα θέματα ασφάλειας στον παγκόσμιο ιστό.

Τα σχολεία θα πρέπει να παρέχουν ειδικά προγράμματα με στόχο την εκπαίδευση και τη συμπερίληψη όλων των παιδιών, ακόμα και εκείνων που δεν έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο εκτός του σχολείου, διασφαλίζοντας ότι δεν χάνουν ευκαιρίες για ομάδες συνομηλίκων και έχουν επαρκείς δεξιότητες. Επιπρόσθετα, ενώ φαίνεται πως πολλά παιδιά έχουν ένα βασικό υπόβαθρο, που σχετίζεται με ασφαλείς πρακτικές στο Διαδίκτυο, υπάρχουν σαφή κενά, κυρίως σε σχέση με τις δεξιότητες, που αφορούν ρυθμίσεις απορρήτου. Ακόμα, η καλλιέργεια δεξιοτήτων για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο πρέπει να είναι μία δυναμική διαδικασία, να εξελίσσεται και να εμπλουτίζεται διαρκώς και να περιλαμβάνει τόσο τις δεξιότητες ασφάλειας του διαδικτύου, όσο και πιο δημιουργικές πτυχές της χρήσης του (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011).

Εξαιρετικά σημαντική είναι η καλλιέργεια κριτικής σκέψης των παιδιών προκειμένου να είναι σε θέση να διαχειρίζονται το διαδικτυακό περιεχόμενο και να αποκτούν μία κριτική ματιά, αναφορικά με όσα βλέπουν στο Διαδίκτυο, αλλά και με όσα τα ίδια αναρτούν. Επιπλέον, κρίνεται αναγκαία και η ύπαρξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων παρέμβασης και διαχείρισης συναισθηματικών κρίσεων για μαθητές, που έχουν ενοχληθεί είτε βλέποντας σεξουαλικές εικόνες ή βίντεο είτε λαμβάνοντας μηνύματα με ακατάλληλο περιεχόμενο. Συνολικά οι δάσκαλοι πρέπει να είναι σε εγρήγορση και για τους κινδύνους του διαδικτυακού εκφοβισμού και να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται, όταν προκύπτουν τέτοιου είδους περιστατικά (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011).

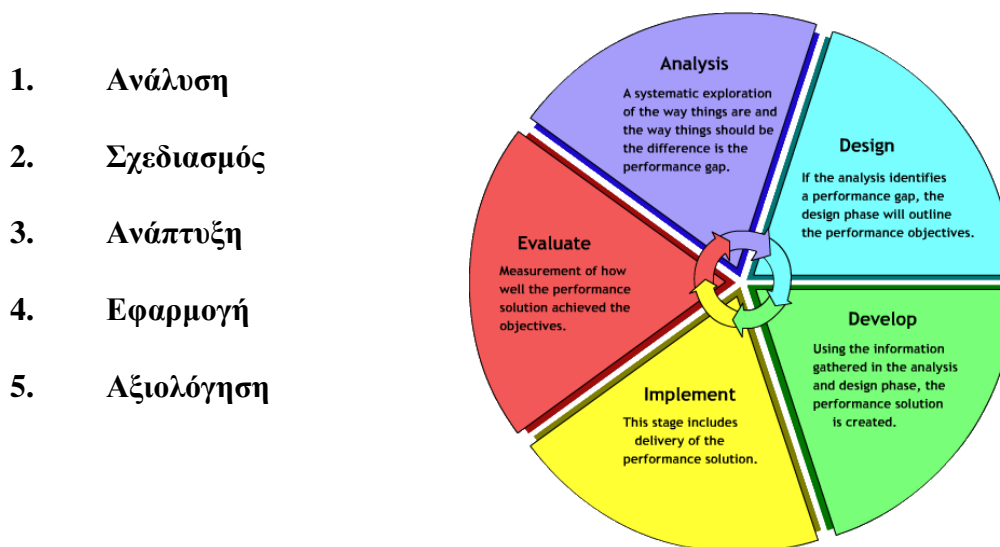
Ολοκληρώνοντας είναι αδιαμφισβήτητο πως η αλλαγή της συμπεριφοράς των μαθητών προς τον ασφαλή τρόπο διαχείρισης του Διαδικτύου αποτελεί ένα δύσκολο έργο, που απαιτεί υπομονή, επιμονή, χρόνο και συνεργασία με την οικογένεια προκειμένου το παιδί να βλέπει γύρω του μία σταθερά και κοινούς κανόνες και τρόπους συμπεριφοράς. Ο

εκπαιδευτικός, όμως, μέσα από τις ενέργειες και το παράδειγμά του, μπορεί να προωθήσει στην πράξη πρακτικές καλής χρήσης του Διαδικτύου και των διαδικτυακών υπηρεσιών (Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, 2010).

Κεφάλαιο 5: Μια διδακτική πρόταση

5.1. Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός

Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός του πολυμεσικού υλικού για την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο βασίστηκε σε μια γενικευμένη σχεδιαστική προσέγγιση, γνωστή ως ADDIE model η οποία αποτελείται από πέντε (5) διαδοχικά στάδια – φάσεις, που είναι τα εξής:

Στη φάση της **Ανάλυσης** διευκρινίζεται το διδακτικό πρόβλημα, οι διδακτικοί στόχοι και σκοποί και περιγράφεται το μαθησιακό περιβάλλον. Επίσης, αναγνωρίζονται τα χαρακτηριστικά των μαθητευόμενων, η προϋπάρχουσα γνώση τους και οι δεξιότητες που έχουν αποκτήσει. Χρήσιμες ερωτήσεις στη διάρκεια της ανάλυσης είναι:

- ✓ Ποιο είναι το ακροατήριο και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;
- ✓ Ποιο είναι το επιθυμητό αποτέλεσμα που θα επιδιωχθεί στη γνώση, τις στάσεις και τη συμπεριφορά;
- ✓ Ποιοι περιορισμοί στη μάθηση υπάρχουν και τι είδους;
- ✓ Με ποιους τρόπους και σε ποιες μορφές θα παραδοθεί η γνώση;
- ✓ Ποιο είναι το παιδαγωγικό πλαίσιο της παρέμβασης;
- ✓ Ποια είναι τα χρονικά πλαίσια της παρέμβασης;

Στη φάση **Σχεδιασμού** σχεδιάζονται οι ρόλοι, τα εργαλεία αξιολόγησης, οι ασκήσεις, το περιεχόμενο που θα χρησιμοποιηθεί για να πετύχει τους μαθησιακούς στόχους, η ροή των δραστηριοτήτων και η επιλογή των μέσων, με τρόπο συστηματικό (οργανωμένο με βάση συγκεκριμένες στρατηγικές) και λεπτομερή. Συγκεκριμένα:

- ✓ Καταγράφεται η στρατηγική που θα εφαρμοστεί στη διδασκαλία

- ✓ Εφαρμόζονται στρατηγικές διδασκαλίας ανάλογα με τα επιθυμητά αποτελέσματα στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα

Στη φάση της **Ανάπτυξης** οι σχεδιαστές δημιουργούν και συγκεντρώνουν το διδακτικό περιεχόμενο που έχουν αποφασίσει στην προηγούμενη φάση. Εφαρμόζονται τεχνολογικά μέσα υποστήριξης της διδασκαλίας και γίνεται δοκιμή της λειτουργίας τους, ώστε να υπάρξει ανατροφοδότηση και τροποποιήσεις πριν να χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία.

Στη φάση της **Εφαρμογής** υλοποιείται η διδακτική παρέμβαση όπως έχει σχεδιαστεί. Εφόσον χρειάζεται, γίνεται εκπαίδευση του μαθητευόμενου και του διδάσκοντα και παραδίδονται τα μαθησιακά υλικά και το περιεχόμενο στους μαθητευόμενους.

Τέλος, στη φάση της **Αξιολόγησης** αποτιμάται διαμορφωτικά (κατά τη διάρκεια της διαδικασίας) και αθροιστικά (στο τέλος της διαδικασίας) η επίτευξη των αρχικών διδακτικών στόχων και η επιτυχία της όλης διαδικασίας και γίνονται προτάσεις για βελτίωση και αναθεώρηση ορισμένων στοιχείων.

5.2. Ανάλυση

Το ψηφιακό υλικό για την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο αποτελεί μία διδακτική πρόταση για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μεγάλων μαθητών του δημοτικού για το ιδιαίτερο θέμα του διαδικτύου. Είναι σημαντικό η προσέγγιση των εκπαιδευτικών για την ασφάλεια στο διαδίκτυο στην τάξη να εξελιχθεί, καθώς η τεχνολογία και η χρήση της συνεχίζει να αλλάζει. Τα μαθήματα για την ασφάλεια στο Διαδίκτυο επικεντρώνονται περισσότερο στα πράγματα που πρέπει και δεν πρέπει να κάνει ο μαθητής, όπως να δημιουργήσει ασφαλείς κωδικούς πρόσβασης και να μη μιλάει σε αγνώστους στο διαδίκτυο. Είναι αδιαμφισβήτητο πως οι γνώσεις στα παραπάνω ζητήματα είναι σίγουρα σημαντικές για τους χρήστες τεχνολογίας όλων των ηλικιών, και ο κίνδυνος για τους ξένους πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, ωστόσο τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές σχετικά με το Διαδίκτυο και τη χρήση του είναι συχνά διαφορετικά.

Τα μαθήματα ασφάλειας στο Διαδίκτυο πρέπει να αναγνωρίζουν την πολυπλοκότητα αυτών των θεμάτων και να βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν τις δεξιότητες κριτικής σκέψης και αντίληψης προκειμένου να είναι σε θέση να διαχειρίζονται οτιδήποτε τους συμβαίνει στον κυβερνοχώρο με ψυχραιμία και ασφάλεια.

Τα παιχνίδια, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλοι διαδικτυακοί χώροι δίνουν στα παιδιά ευκαιρίες να συναντηθούν και να συνομιλήσουν με άλλους έξω από τα όρια των πραγματικών κοινοτήτων τους. Πώς όμως μπορούν τα παιδιά να ξεκινήσουν διαδικτυακές φιλίες και επίσης να μάθουν τρόπους για να παραμείνουν ασφαλή; Πόσο καλά γνωρίζουν πραγματικά τους ανθρώπους με τους οποίους συναντούν και αλληλοεπιδρούν;

Για τον λόγο αυτό παρουσιάζεται παρακάτω μία διδακτική πρόταση που εστιάζει στην επικοινωνία των μαθητών μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

5.3. Σχεδιασμός

Το παρόν πολυμεσικό υλικό περιλαμβάνει δραστηριότητες που χωρίζονται σε τρεις υποενότητες με τίτλους, «Διαδικτυακοί φίλοι», «Chatting... με ασφάλεια» και «Ωρα για δράση». Οι δραστηριότητες έχουν δημιουργηθεί με τη χρήση του λογισμικού Microsoft PowerPoint.

Περιγραφή δραστηριοτήτων

Η πρώτη υποενότητα έχει τίτλο «Διαδικτυακοί Φίλοι» και στοχεύει οι μαθητές να αναρωτηθούν για τους δικούς τους διαδικτυακούς φίλους, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν διαφορετικά είδη φιλιών μόνο στο διαδίκτυο. Ακόμα, να περιγράψουν τα οφέλη και τους κινδύνους των φιλιών στο διαδίκτυο και να σκεφτούν και να περιγράψουν πώς να απαντήσουν σε έναν φίλο που είναι μόνο διαδικτυακός, εάν ρωτήσει κάτι που τον κάνει να νιώθει άβολα. Επιπρόσθετα, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, να αποσαφηνίσουν και να κατανοήσουν σε βάθος τον όρο «Προσωπικά Δεδομένα» και γιατί πρέπει να τα προστατεύουν στον χώρο του Διαδικτύου. Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος: 80 λεπτά.

«Διαδικτυακοί Φίλοι»

Δραστηριότητα	Χρόνος	Περιγραφή δραστηριότητας
1 ^η δραστηριότητα	5'	Εισαγωγική Δραστηριότητα: Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να σκεφτούν και στην πορεία να καταγράψουν μέσα σε 1 λεπτό τους φίλους που έχουν μέσα από το διαδίκτυο. Κάνοντας κλικ στο σημειωματάριο που υπάρχει στην εικόνα, οδηγούνται στον ιστότοπο: https://www.rapidtables.com/tools/notepad.html , όπου μπορούν να καταγράψουν τη σκέψη τους. Έπειτα,

		τους παρακινεί να σκεφτούν με πόσους από αυτούς γνωρίζονται πραγματικά και τι αποκομίζουν από αυτή τη διαδικτυακή σχέση.
2 ^η δραστηριότητα	10'	Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός θέτει στους μαθητές το ερώτημα με ποιους επικοινωνούν μέσα από το διαδίκτυο και ποια είναι κατά τη γνώμη τους τα πλεονεκτήματα αλλά και οι κίνδυνοι από αυτή την επικοινωνία. Οι μαθητές καλούνται να εκφράσουν ελεύθερα όλες τις σκέψεις τους, τα προσωπικά τους βιώματα και τις απόψεις τους. Δεν υπάρχει λάθος ή σωστή απάντηση.
3 ^η δραστηριότητα	12'	Ύστερα, ακολουθούν δύο ιστορίες που βίωσε ένα κοριτσάκι της ηλικίας τους, η Ισμήνη. Οι μαθητές αρχικά διαβάζουν σιωπηλά τα κείμενα, κυκλώνουν λέξεις που τους προβληματίζουν και υπογραμμίζουν λέξεις και φράσεις που περιγράφουν τα συναισθήματα της Ισμήνης. Ακολούθως, οι μαθητές εκφράζουν τις απορίες τους και λένε τις λέξεις που τους προβληματίζουν και μετά διαβάζουν τις λέξεις και τις φράσεις, που υπογράμμισαν που περιγράφουν τα συναισθήματα της Ισμήνης.
4 ^η δραστηριότητα	10'	Οι μαθητές συμπληρώνουν ένα διάγραμμα Venn στο οποίο συγκρίνουν και αντιπαραβάλλουν τα δύο σενάρια. Συμπληρώνουν από τη μία βασικά στοιχεία της φιλίας της Ισμήνης με την Άρτεμις, από την άλλη βασικά στοιχεία της φιλίας της Ισμήνης με την CoolGirl1 και τέλος καταγράφουν ποια είναι τα κοινά των δύο σχέσεων. Ο/Η εκπαιδευτικός προτρέπει τους μαθητές να υποστηρίξουν τις απαντήσεις τους με λεπτομέρειες από την ιστορία. Καθώς οι μαθητές δίνουν απαντήσεις, προσθέτουν όσα έγραψαν στην κατάλληλη θέση στο διάγραμμα Venn. Εάν οι μαθητές κάνουν δηλώσεις σχετικά με το φύλο ή την ηλικία της CoolGirl1, φροντίζει ο/η εκπαιδευτικός να διευκρινίσει ότι η Ισμήνη δεν έχει δει ή συναντήσει ποτέ την CoolGirl1 προσωπικά και δε

		γνωρίζει πραγματικά αυτές τις λεπτομέρειες για αυτόν ή αυτήν.
5 ^η δραστηριότητα	10'	<p>Στη συνέχεια, ακολουθεί σύντομη συζήτηση αναφορικά με την επικοινωνία της Ισμήνης με τα δύο αυτά κορίτσια. Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να μπουν στη θέση της Ισμήνης και να περιγράψουν:</p> <p><i>Ποιες ήταν οι σκέψεις και τα συναισθήματα του κοριτσιού στις δύο ιστορίες;</i></p> <p><i>Πώς άλλαξαν αυτά στην πορεία;</i></p> <p><i>Γιατί ένιωσε άβολα; Την γνώριζε τελικά την CoolGirl1;</i></p>
6 ^η δραστηριότητα	12'	<p>Έπειτα, ο/η εκπαιδευτικός προτρέπει τους μαθητές να καταγράψουν ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της αλληλεπίδρασης της Ισμήνης με τα δύο κορίτσια; Δίνει στους μαθητές 5 λεπτά και εκείνοι συζητούν με τον/τη διπλανό τους και καταγράφουν σύντομα τις απαντήσεις τους.</p> <p><i>Κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις είναι:</i></p> <p>Θετικό: <i>Η Ισμήνη γνωρίζει πως η Άρτεμις είναι στην ίδια ηλικία με εκείνη και πως ζει στην Κρήτη.</i></p> <p>Αρνητικό: <i>Η Ισμήνη δεν έχει άλλους κοινούς γνωστούς με την CoolGirl1, οπότε δεν είναι και σίγουρη για την πραγματική της ταυτότητα.</i></p>
7 ^η δραστηριότητα	10'	<p>Τι είναι τα προσωπικά δεδομένα;</p> <p>Αρχικά ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να πουν ό,τι γνωρίζουν για τα προσωπικά δεδομένα. Τι είναι και για ποιον λόγο δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να τα μοιραζόμαστε στο διαδίκτυο.</p> <p>Στη συνέχεια, ακολουθεί αναλυτική επεξήγηση και επίλυση αποριών.</p>
8 ^η δραστηριότητα	12'	<p>Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να πάρουν τη θέση της Ισμήνης και να γράψουν ένα δικό τους μήνυμα για τις δύο διαδικτυακές φίλες της, την</p>

		Άρτεμις και την CoolGirl1.
--	--	----------------------------

Η δεύτερη υποενότητα, με τίτλο «Chatting με ασφάλεια...», έχει στόχο οι μαθητές να σκεφτούν και να μοιραστούν με τους συμμαθητές τους τους λόγους που επιλέγουν το διαδίκτυο για να συνομιλούν και ποια από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προτιμούν. Επιπλέον, να αναλύσουν πόσο καλά γνωρίζουν τα άτομα με τα οποία αλληλοεπιδρούν στο διαδίκτυο, να σκεφτούν και πάλι ποιες πληροφορίες είναι ασφαλείς να μοιραστούν με διαφορετικούς τύπους διαδικτυακών φίλους και να μάθουν να αναγνωρίζουν τα red flag feelings και να χρησιμοποιούν τη ρουτίνα σκέψης Feelings & Options για να διαχειριστούν τις καταστάσεις κατά τις οποίες νιώθουν αμήχανα. Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος: 60 λεπτά.

«Chatting με ασφάλεια...»

Δραστηριότητα	Χρόνος	Περιγραφή δραστηριότητας
1 ^η δραστηριότητα	7'	Εισαγωγική Δραστηριότητα- Brainstorming: Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να σκεφτούν και να απαντήσουν αυθόρμητα τον λόγο για τον οποίο χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να επικοινωνήσουν. Κάνοντας κλικ στην εικόνα οι μαθητές μεταφέρονται σε ένα padlet και ο καθένας με τη σειρά του γράφει τη δική του σύντομη απάντηση.
2 ^η δραστηριότητα	5'	Έπειτα, οι μαθητές απαντούν σε ένα σύντομο ερωτηματολόγιο (Google Forms), μία μικρή έρευνα που σχετίζεται με τις εφαρμογές που επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν στο διαδίκτυο. Πόσοι από τους μαθητές άραγε έχουν δική τους ηλεκτρονική συσκευή; Πόσοι από τους μαθητές έχουν λογαριασμό σε εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης;
3 ^η δραστηριότητα	10'	Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός θέτει στους μαθητές ένα ερώτημα: «Χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο, έχετε αναρωτηθεί άραγε πόσο καλά γνωρίζετε το άτομο που συνομιλείτε, πριν μοιραστείτε μαζί του προσωπικές

		πληροφορίες;» και ακολουθεί σχετική συζήτηση.
4 ^η δραστηριότητα	12'	Ύστερα, ακολουθούν και πάλι δύο ιστορίες. Οι μαθητές αρχικά διαβάζουν σιωπηλά τα κείμενα και κυκλώνουν λέξεις και φράσεις που τους προβληματίζουν. Οι ιστορίες σχετίζονται με δύο εμπειρίες μίας εφήβου, της Ελένης, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με δύο διαφορετικά άτομα, έναν συναθλητή της και ένα follower στο Instagram.
5 ^η δραστηριότητα	13'	Έπειτα, ακολουθεί μία σύντομη συζήτηση σχετικά με τις δύο ιστορίες. Ο/Η εκπαιδευτικός παρακινεί τους μαθητές να προσδιορίσουν ποιοι εμπλέκονται στις δύο ιστορίες, ποια διλήμματα αντιμετωπίζει η Ελένη, ποιες οι διαφορές των δύο συνομιλητών της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τι γνωρίζει για τον καθένα, ποια τα συναισθήματά της. Ο/Η εκπαιδευτικός επιμένει στα άβολα συναισθήματα που ένιωσε η Ελένη. Τους ζητά να ανακαλέσουν αν έχουν παρόμοιες εμπειρίες και αν έχουν νιώσει ποτέ αυτό το συναίσθημα.
6 ^η δραστηριότητα	13'	Red Flag Feelings! Ο/Η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές την έννοια αυτή και έπειτα τους καλεί να απαντήσουν σε 4 συγκεκριμένες ερωτήσεις: <ol style="list-style-type: none"> 1. Προσδιόρισε: Ποια άτομα εμπλέκονται στο σενάριο; Ποια είναι τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν; 2. Νιώσε: Πώς νιώθει η Ελένη; Πιστεύετε πως ένιωσε άβολα ή βρέθηκε σε δύσκολη θέση; 3. Φαντάσου: Φανταστείτε πως είστε στη θέση της. Πώς θα χειριζόσασταν την κατάσταση; Σκεφτείτε όσο πιο πολλές επιλογές μπορείτε και στη συνέχεια ... 4. Πες: Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να διαχειριστείς μια τέτοια κατάσταση;

Η τρίτη υποενότητα, με τίτλο «**Ωρα για δράση...**», έχει στόχο να σκεφτούν οι μαθητές τρόπους διαχείρισης μίας άβολης κατάστασης μέσα στο διαδίκτυο, να συνεργαστούν

και να δημιουργήσουν μία αφίσα σε κάθε ομάδα. Στη συνέχεια, οι μαθητές συνολικά θα οργανώσουν μία ενημερωτική καμπάνια για την ευαισθητοποίηση και προβολή της ασφαλούς επικοινωνίας στο διαδίκτυο στο σύνολο των μαθητών του σχολείου. Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος: 65 λεπτά.

«Ωρα για δράση...»

Δραστηριότητα	Χρόνος	Περιγραφή δραστηριότητας
1 ^η δραστηριότητα	7'	Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να ανακαλέσουν την ιστορία που διάβασαν την προηγούμενη φορά, με την Ελένη και τον διαδικτυακό της φίλο alex_13. Έπειτα, τους καλεί να διαβάσουν τι έγινε στο σχολείο την επόμενη μέρα, που η Ελένη συζήτησε με τους φίλους της αυτό που την προβλημάτισε. Παρατηρούμε πως δίνονται και οι απαντήσεις των φίλων της, ως διαφορετικές απόψεις που μπορούμε να δούμε για το συγκεκριμένο θέμα.
2 ^η δραστηριότητα	13'	Στη συνέχεια, χωρίς καμία συζήτηση με το σύνολο της τάξης, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συζητήσουν με τον/τη διπλανό τους για 2 λεπτά ποια θα ήταν οι συμβουλή που θα έδιναν εκείνοι στην Ελένη. Αφού ολοκληρωθούν τα δύο λεπτά ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να μοιραστούν τις προτάσεις τους στο σύνολο της τάξης.
3 ^η δραστηριότητα	45'	Ο/η εκπαιδευτικός της τάξης ανακοινώνει στους μαθητές πως θα αναλάβουν να φτιάξουν μία ενημερωτική καμπάνια για να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές του σχολείου για το διαδίκτυο. Χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες και αναθέτει σε κάθε μία από αυτές να δημιουργήσουν μία ενημερωτική αφίσα για την ασφάλεια στο διαδίκτυο αξιοποιώντας την αποκτηθείσα γνώση τους.

5.4. Εφαρμογή

Το υλικό αυτό αξιοποιήθηκε και εφαρμόστηκε πιλοτικά στο πλαίσιο του μαθήματος Εργαστήρια Δεξιοτήτων, στην Ε' Δημοτικού, στο σχολείο που εργαζόμουν κατά τη διάρκεια

του διδακτικού έτους 2021-2022. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε κατά τους μήνες Φεβρουάριο έως Μάρτιο, κάθε Πέμπτη την πέμπτη ώρα. Το τμήμα αποτελούνταν από 17 μαθητές, οι οποίοι με πολλή μεγάλη χαρά και ενθουσιασμό συμμετείχαν στο πρόγραμμα.

Αρχικά, πραγματοποιήθηκε γενικότερη συζήτηση για τη χρήση του διαδικτύου, όπου καταλήξαμε από κοινού στην αναγκαιότητα ενημέρωσης και προστασίας όλων των μαθητών. Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος γινόταν χρήση του διαδραστικού πίνακα της τάξης. Εφόσον δε μας δόθηκε η δυνατότητα χρήσης της αίθουσας υπολογιστών του σχολείου, μείναμε στην τάξη του τμήματος και όποτε χρειαζόταν, οι μαθητές σηκώνονταν και ένας ένας χρησιμοποιούσαν τον υπολογιστή της τάξης (π.χ. Padlet).

Επισημαίνεται πως οι μαθητές έδειξαν ενδιαφέρον για τις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν. Τους φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμο, καθώς δεν τους δίνονταν απλά πληροφορίες και οδηγίες για τη χρήση τους διαδικτύου, αλλά τους άγγιζαν οι ιστορίες που περιλαμβάνονταν. Μάλιστα ήθελαν καθ' όλη της διάρκειας των δραστηριοτήτων να εμπλέκονται και να εκφράζουν τις απόψεις και τις εμπειρίες τους. Επιπρόσθετα, το περιβάλλον των δραστηριοτήτων τους φάνηκε πολύ χαρούμενο και ευχάριστο και τους δημιουργούσε τη διάθεση να ασχοληθούν περισσότερο και την αγωνία να δουν ποια θα ήταν η επόμενη δραστηριότητα.

Ένα στοιχείο που διαφοροποιήθηκε από τον αρχικό προγραμματισμό ήταν ο χρόνος υλοποίησης τους προγράμματος. Πολλές από τις δραστηριότητες διήρκησαν περισσότερο από τον αρχικό σχεδιασμό, καθώς οι μαθητές ήθελαν πιο πολύ χρόνο να εκφραστούν και να διατυπώσουν την άποψή τους. Επέλεξα, λοιπόν, να μη διακόπτω τους μαθητές και να παρατείνω τον χρόνο υλοποίησης των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί πως ήταν πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η τάξη αποτελούνταν από 17 μαθητές μόνο και πως είχε ήδη δημιουργηθεί ένα κλίμα συνεργασίας στην τάξη με ελευθερία έκφρασης. Οι μαθητές ένιωθαν άνετα, χωρίς τον φόβο πως κάποιος θα τους κρίνει, θα τους κοροϊδέψει ή πως θα πει κάτι αρνητικό γι' αυτούς.

5.5. Αξιολόγηση -Έρευνα

Η αξιολόγηση του παρόντος πολυμεσικού υλικού πραγματοποιήθηκε μέσω της παρατήρησης και της καταγραφής των εντυπώσεων κατά την υλοποίησή του. Επίσης, μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων, πραγματοποιήθηκε έρευνα, αφού ζητήθηκε από τους μαθητές να συμπληρώσουν ένα σύντομο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο (Google Forms), προκειμένου να γίνει προσπάθεια αποτίμησης των εντυπώσεών τους από τη συμμετοχή τους.

5.5.1. Το δείγμα της Έρευνας

Η έρευνα απευθύνθηκε στους 17 μαθητές της Ε' δημοτικού, ηλικίας 11 ετών, που συμμετείχαν στο πιλοτικό πρόγραμμα για την ασφαλή επικοινωνία στο διαδίκτυο. Από αυτούς τα 9 ήταν κορίτσια και τα 8 αγόρια. Αφού ολοκληρώθηκαν οι δραστηριότητες ζητήθηκε από τους μαθητές να συμπληρώσουν ψηφιακά ένα ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε στο Google Forms.

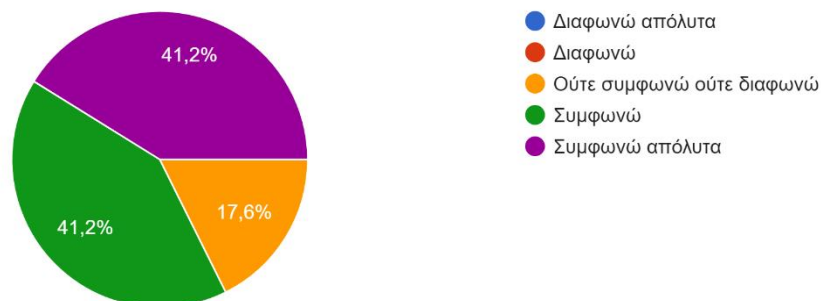
5.5.2. Περιορισμοί της έρευνας

Ως περιορισμοί της έρευνας πρέπει να αναφερθούν το περιορισμένο χρονικό διάστημα διεξαγωγής της και ο μικρός αριθμός συμμετεχόντων, αφού οι δραστηριότητες υλοποιήθηκαν μόνο σε μία τάξη του δημοτικού.

5.5.3. Αποτελέσματα της έρευνας

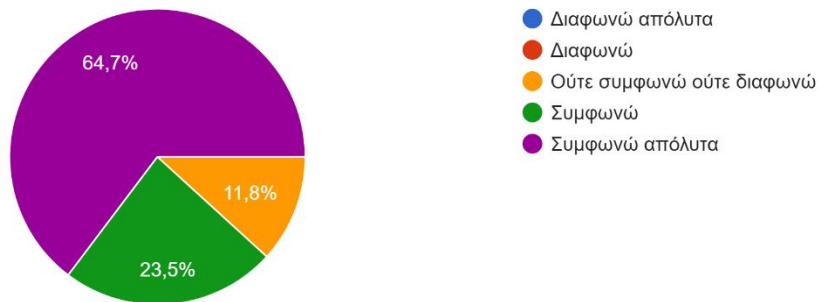
Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικά οι απαντήσεις και τα αποτελέσματα των στατιστικών ελέγχων για τον εντοπισμό σχέσεων μεταξύ των διαφόρων μεταβλητών.

Οι δραστηριότητες του προγράμματος που συμμετείχα μου φάνηκαν χρήσιμες.
17 απαντήσεις

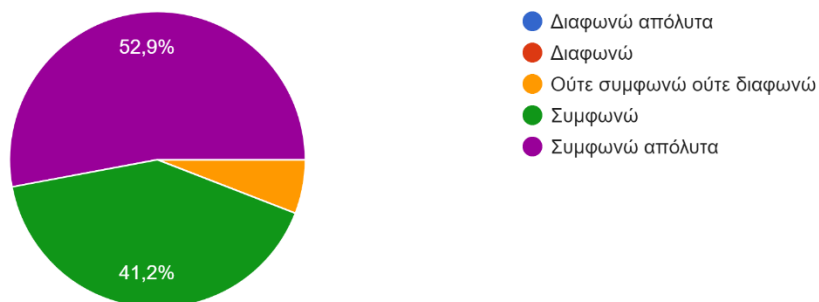
Από το σύνολο των 17 μαθητών, 41,2% απάντησε πως συμφωνεί απόλυτα με τη φράση πως του φάνηκαν χρήσιμες οι δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχε, το 41,2% πως συμφωνεί και το 17,6% πως ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Οι δραστηριότητες του προγράμματος που συμμετείχα μου φάνηκαν ευχάριστες
17 απαντήσεις

Από το σύνολο των μαθητών, φάνηκε πως το 64,7% συμφωνεί απόλυτα πως οι δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχε ήταν ευχάριστες, το 23,5% πως συμφωνεί και το 11,8% πως ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

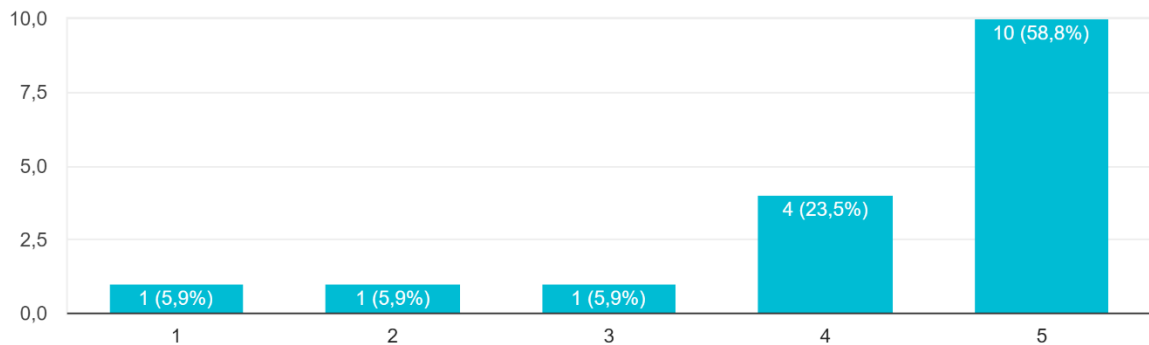
Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων νιώθω ότι έχω περισσότερες γνώσεις για να προστατεύω καλύτερα τον εαυτό μου στο διαδίκτυο.
17 απαντήσεις

Από το σύνολο των μαθητών, το 52,9% συμφωνεί απόλυτα με τη φράση πως νιώθει ότι μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, έχει περισσότερες γνώσεις για να προστατεύει τον εαυτό του στο διαδίκτυο, το 41,2% συμφωνεί και το 5,9% πως ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα νιώθω

17 απαντήσεις

Στην ερώτηση πως νιώθουν ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα, σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 δείχνει απογοήτευση και το 5 πολλή χαρά, το 58,8 απάντησε το 5 πως είναι πολύ χαρούμενος, το 24,5% το 4, το 5,9% το 3, το 5,9% το 2, το 5,9% το 1.

Τέλος, στην ερώτηση ανοικτού τύπου «**Από τις δραστηριότητες που έκανα μου άρεσε περισσότερο**», δόθηκαν οι εξής απαντήσεις:

1. που συζητούσαμε όλοι, μαζί και η κυρία Αναστασία <3
2. Η ενημερωτική καμπάνια
3. Οι ιστορίες που διαβάσαμε
4. που συζητήσαμε για οσα μας προβληματίζουν
5. ήταν οκ
6. αν και γνώριζα τα περισσότερα, μου άρεσε που είδα τι συμβαίνει και σε άλλα παιδιά
7. μου άρεσε πολυ που συνεργαστήκαμε και φτιάξαμε αφισες και μιλήσαμε κ στους άλλους μαθητες του σχολειου
8. μου άρεσε που συζητήσαμε για τηην ελενη, γιατι μου εχει συμβει κι εμενα καιτι τετιο
9. perasame poli wraia sizitisame kaname drastiriotites klp
10. Οι δραστηριότητες μου άρεσαν πολύ και μου φάνηκαν πολύ χρήσιμες και πρωτότυπες. Θα ήθελα πολύ κρατούσαν περισσότερο χρόνο
11. που συζητήσαμε, κάναμε έρευνα, είπαμε τις εμπειρίες μας
12. μου άρεσαν οι ιστορίες
13. ήταν ωραιο που η κυρια ηξερε το instagram και το snapchat
14. μου άρεσε που όλοι ειπαμε τη γνωμη μας και τις εμπειριες μας απο το ιντερνετ και που συζητήσαμε πραγματα που είναι λιγο αβολα για εμας
15. ολα
16. na paizw minecraft και na milaw me filouw
17. μου άρεσε πολύ που μιλήσαμε για το ιντερνετ και το τσατινγκ και που ειπαμε τις εμπειριες μας, και διαβάσαμε τι γινεται και στα άλλα παιδιά και που μαθαμε τα red flag feelings και που καναμε αφισες

Συμπεράσματα- Προτάσεις

Με την εφαρμογή των παραπάνω δραστηριοτήτων σε μια σχολική τάξη έγινε άμεσα αντιληπτή η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα γενικευμένης χρήσης του στο αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων. Αρχικά, μέσα από τις απαντήσεις των μαθητών και το ενδιαφέρον τους να συμμετέχουν στις συζητήσεις, φάνηκε ότι η ασφάλεια και οι κίνδυνοι στο διαδίκτυο είναι θέματα που τους προβληματίζουν και χρειάζονται σωστή καθοδήγηση από τους ενήλικες. Η χρήση των νέων τεχνολογιών είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς τους και για το λόγο αυτό το σχολείο οφείλει να συμβαδίζει με τις τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις, να τις αξιοποιεί αλλά και να προάγει τη συνετή και ασφαλή χρήση τους. Η γνώση είναι μονόδρομος για την προστασία από κακόβουλους χρήστες, έτσι ώστε να μην εγκαταλείψουμε από φόβο τη χρήση του διαδικτύου και να επωφελούμαστε από τις δυνατότητές του. Το σχολείο καλείται να θέσει τις βάσεις για έναν σωστά ενημερωμένο πολίτη ο οποίος θα διαπρέψει στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφόρησης.

Απώτερος στόχος αυτής της εργασίας είναι να αποτελέσει την αφετηρία για τη δημιουργία μιας σειράς δραστηριοτήτων που θα καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα κινδύνων που αφορούν στη χρήση του διαδικτύου. Επιπλέον, θα είχε ιδιαίτερη αξία να προκύψει ένα ολοκληρωμένο διδακτικό πακέτο προσαρμοσμένο σε διάφορες ηλικιακές ομάδες, ξεκινώντας από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού και καταλήγοντας στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου. Η καινοτομία αυτή θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στα εργαστήρια δεξιοτήτων και να δώσει προστιθέμενη αξία στη μαθησιακή διαδικασία. Τέλος, οι προτεινόμενες δραστηριότητες της εργασίας ευελπιστώ να εμπνεύσουν αρκετούς εκπαιδευτικούς, ώστε να κινητοποιηθούν με στόχο την ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και εκπαίδευση της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί) για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ananiadou, K., & Claro, M. (2009). *21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries*, ανακτημένο από το δικτυακό τόπο: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=edu/wkp\(2009\)20&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=edu/wkp(2009)20&doclanguage=en)

Burkhardt, G., Monsour, M., Valdez, G., Gunn, C., Dawson, M., Lemke, Ch., Coughlin, Ed., Thadani, V., & Martin, C. (2003). *enGauge for 21st Century Skills*. Ανακτημένο από τον δικτυακό τόπο <http://pict.sdsu.edu/engauge21st.pdf>

Cerf, V.G., and Kahn, R.E. A protocol for packet network interconnection. *IEEE Trans. Comm. Tech* 5 (May 1974), 627–641.

Cole, M. & Cole, S. (2001). Η ανάπτυξη των παιδιών. Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία. Τόμος Β'. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Dehue, F., Bolman, C. and Völlink, T, 2008. Cyberbullying: Youngsters' Experiences and Parental Perception. *CyberPsychology & Behavior*. 11(2): 217-223.

D'heer, E., Courtois, C., & Paulussen, S. (2012). Everyday life in (front of) the screen: The consumption of multiple screen technologies in the living room context. In *Proceedings of the 10th European conference on Interactive tv and video* (pp. 195-198). doi: 10.1145/2325616.2325654.

Ferraro G., Caci B., Dr D'Amico A., Di Blasi M. , (2007): Internet Addiction Disorder: An Italian Study, *Cyber Psychology & Behavior* Vol. 10, No. 2. ,available at: <https://www.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/cpb.2006.972>

Goldberg I.(1996): Internet Addiction Disorder

Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. (2008). Comparing children's online opportunities and risks across Europe Q Cross-national comparisons for EU Kids Online. London: EU Kids Online.

Hsu, Y. C., Hung, J. L., & Ching, Y. H. (2013). *Trends of educational technology research: More than a decade of international research in six SSCI-indexed refereed journals*. Educational Technology Research and Development, 61(4), 685-705.

ITL Research, (2012). *Οι διαστάσεις μιας μαθησιακής δραστηριότητας*. Ανακτημένο από τον δικτυακό τόπο <https://www.britishcouncil.gr/sites/default/files/pil-network-dimensions-of-a-learning-activity.pdf>

Johnson, M. (2008). Brain development in childhood: A literature review and synthesis for the Byron Review on the impact of new technologies and children. Birbeck: University of London, Centre for Brain & Cognitive Development.

King, D., Delfabbro, P., & Griffiths, M., (2008), «The convergence of gambling and digital media: Implications for gambling in young people», Journal of Gambling Studies.

Kleinrock, L. Information Flow in Large Communication Nets. RLE Quarterly Progress Report, July 1961.

Lauren, K., M, Thanh Truc, T., N., (2017). An Invitation to Internet Safety and Ethics: School and family collaboration. Curriculum Research & Development Group College of Education University of Hawai'i at Mānoa

Licklider, J.C.R., and Clark, W. On-Line Man-Computer Communication. Aug. 1962.

Livingstone, S., & Haddon, L. (2008). Risky experiences for children online charting European research on children and the internet. *Children & Society*

Livingstone, S., & Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings. LSE, London: EU Kids Online.

Livingstone, S., & Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: The perspective of European children: Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries Report Original citation”.

Mareco D. (2017), 10 Reasons Today's Students NEED Technology in the Classroom, ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο: <http://www.securedgenetworks.com/blog/10-reasons-today-s-students-need-technology-in-the-classroom>

Moscardelli, D. M., & Divine, R. (2007). Adolescents' concern for privacy when using the Internet: An empirical analysis of predictors and relationships with privacy-protecting behaviors. *Family and Consumer Sciences Research Journal*

Muir, D. (2005). *Violence Against Children in Cyberspace*. A contribution to the United Nations Study on Violence against Children. ECPAT International.

O'Keefe, G.S., Clarke-Pearson K., & Council on Communications (2011). The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families. *Journal of American Academy of Pediatrics*.

Ofcom (2019). *Children's Media Lives Year 6: findings*. Ανακτήθηκε από Ofcom: https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0021/190524/cml-year-6-findings.pdf

Partnership for 21st Century Skills, Ανακτημένο στις 5-6-2017 από το δικτυακό τόπο <http://www.p21.org/>

Paus-Hasebrink, I., Bauwens, J., Dürager, A. E., & Ponte, C. (2013). Exploring types of parent-child relationship and internet use across Europe. *Journal of Children and Media*

Retalis S., *Trends in using new technologies in school education*, University of Cyprus

Richey, R. C., Silber, K. H., & Ely, D. P. (2008). *Reflections on the 2008 AECT Definitions of the Field*. *TechTrends*, 52(1), 24-25.

Roberts, L. Multiple Computer Networks and Intercomputer Communication. In *Proceedings of the ACM Gatlinburg Conference* (Oct. 1967).

Roberts, L., and Merrill, T. Toward a Cooperative Network of TimeShared Computers. In *Proceedings of the Fall AFIPS Conference* (Oct. 1966).

Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online. Doi: 10.21953/lse.47fdeqj01ofo

Tufte, B. (2006). *Tweens as consumers- with focus on "girls" and "boys" Internet use*. *Child and Teen Consumption*.

Ybara, M. L., Mitchel, K. J., (2004) Youth engaging in online harassment: associations with caregiver–child relationships, Internet use, and personal characteristics: *Journal of Adolescence*.

Βαφόπουλος, Μ., 2012. Αλλάζοντας (με) το Διαδίκτυο. Αλλά Προσοχή στις κακοτοπιές. Σε Τσορμπατζούδης, Χ., Λαζούρας, Λ. & Μπαρκοούκης, Β., 2012. Κυβερνοεκφοβισμός στην Ελλάδα: Μια διεπιστημονική προσέγγιση. Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα DAPHNE III .

Δημητρόπουλος, Β. (2006). *Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και Θεωρίες Μάθησης. (Ποιος θα μείνει απ' έξω)*, ανακτήθηκε στις 16-6-2017 από τον δικτυακό τόπο: http://2pek-athin.att.sch.gr/images/FOLDERS/Dhmosieyseis_Arthra/technologies_plhroforias_kai_epikoinonion.pdf

Ελληνικό κέντρο ασφαλούς διαδικτύου, (2019), Εθισμός στο διαδίκτυο: <https://saferinternet4kids.gr/hot-topics-ef/ethismos-ef/>

Μακρογιαννέλη Κ. (2013). *Η νέα εποχή στην εκπαίδευση*, Νέος παιδαγωγός, Τεύχος 1, ανακτημένο από: http://www.neospaidagogos.gr/periodiko/files/1_Teychos_Neou_Paidagogou_Septembrios_2013.pdf

Μπρούζος (1998), *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής*, Μια ανθρωπιστική θεώρηση της εκπαίδευσης, Αθήνα: Λύχνος

Οικονόμου Β., Η κριτική σκέψη, Ανακτήθηκε από τον δικτυακό τόπο: <https://economu.wordpress.com/%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CE%BA%CE%AD%CF%88%CE%B7/>

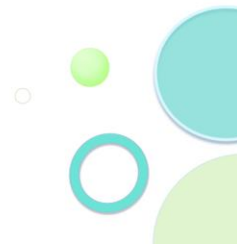
Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (2010). Ασφάλεια στο Διαδίκτυο (<https://www.sch.gr/2010-04-07-09-22-34/2010-04-07-10-31-40?lang=el&showall=1>)

Ράπτης Α & Ράπτη Α.(2013), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας* (πρώτος τόμος), Αθήνα.

Ράπτης Α & Ράπτη Α.(2013), *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας* (πρώτος τόμος), Αθήνα.

Φραγκουλίδου Φ. (2006), Έφηβοι και διαδίκτυο. Μελέτη των επιδράσεων του διαδικτύου στους έφηβους χρήστες. Διδακτορική διατριβή. ΑΠΘ.

Διαδικτυακοί «φίλοι»

Κλικ στην
εικόνα για
να γράψετε

Έχετε 1 λεπτό να σκεφτείτε και να καταγράψετε τους «φίλους» που έχετε στο διαδίκτυο. Κάντε κλικ για να γράψετε τις απαντήσεις σας.

Προλάβετε άραγε να τους καταγράψετε όλους; Τους θυμάστε;
Φαντάζομαι πως η απάντηση είναι όχι.... Ας συζητήσουμε πόσοι από αυτούς είναι φίλοι σας στην πραγματική ζωή;

Διαδικτυακοί φίλοι

Επικοινωνείτε εσείς με άτομα που γνωρίζετε μόνο στο διαδίκτυο; Σκεφτείτε και στη συνέχεια περιγράψτε ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποιοι οι κίνδυνοι στην επικοινωνία σας με «φίλους» του διαδικτύου...

Διαβάστε προσεκτικά τις ιστορίες που ακολουθούν.

Κυκλώστε λέξεις που σας προβληματίζουν.

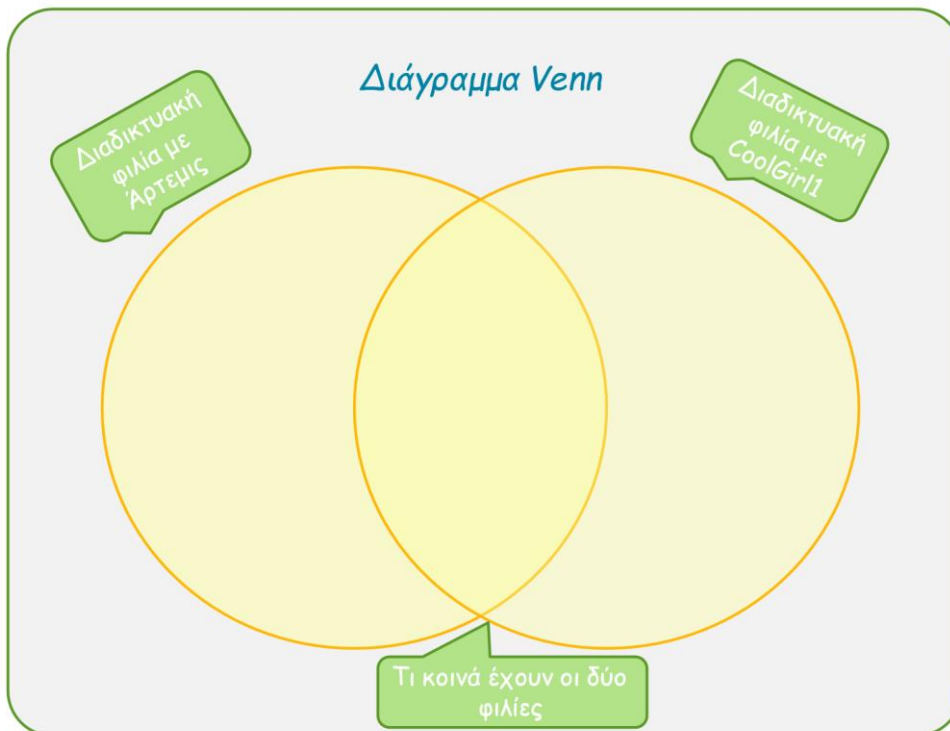
Υπογραμμίστε λέξεις και φράσεις που δείχνουν τα συναισθήματα της Ισμήνης.

1

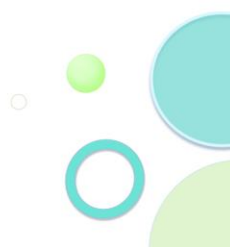
Η Ισμήνη είναι μία μαθήτρια της Έκτης Δημοτικού, που ζει στη Θεσσαλονίκη. Είναι αρκετά ντροπαλή και νιώθει αμηχανία όταν γνωρίζει νέους ανθρώπους. Σε ένα μάθημα στη Γλώσσα κάνουν ένα πρόγραμμα και επικοινωνούν διαδικτυακά με τους μαθητές της Έκτης τάξης ενός σχολείου της Κρήτης. Στην Ισμήνη έχει ανατεθεί να συνομιλήσει και να συνεργαστεί μέσω βίντεο με ένα κορίτσι που ονομάζεται Άρτεμις. Η Ισμήνη έχει αγωνία που θα την συναντήσει και αναρωπείται αν θα έχουν κάτι κοινό. Όταν συναντιούνται, ωστόσο, η Ισμήνη βλέπει γρήγορα ότι η Άρτεμις είναι πολύ συμπαθητική και ότι έχουν πολλά κοινά. Για παράδειγμα, έχουν και οι δύο λογαριασμό στο Instagram. Η Ισμήνη είναι ενθουσιασμένη που γνωρίζει την Άρτεμις που είναι από την Κρήτη και θέλει να επισκεφτεί πολύ το νησί και να μάθει περισσότερα για το πώς είναι εκεί. Στο τέλος της συνομιλίας τους, η Άρτεμις ρωτά την Ισμήνη αν μπορεί να την ακολουθήσει στο Instagram. Η Ισμήνη χαμογελά και λέει: «Φυσικά!»

2

Η Ισμήνη λαμβάνει ένα μήνυμα στο τηλέφωνό της από τη φίλη της CoolGirl1. Δεν γνωρίζει το πραγματικό όνομα και την ηλικία της CoolGirl1, αλλά είναι διαδικτυακοί φίλοι εδώ και μερικούς μήνες. «Συναντήθηκαν» όταν δημοσίευσε ένα σχόλιο σε μια από τις φωτογραφίες της στο Instagram σε μια φωτογραφία του σκύλου της, Λούππο. Εκείνη απάντησε και μοιράστηκαν μερικές αστείες ιστορίες για τα σκυλιά τους. Τώρα, μιλάνε πολύ στο διαδίκτυο. Όταν μοιράζεται ένα πρόβλημα που έχει στο σχολείο, η CoolGirl1 έχει πάντα καλές ιδέες για τη διαχείριση του προβλήματος. Σήμερα, το μήνυμα του CoolGirl1 λέει: «Ο ενοχλητικός γείτονάς μου δεν καθαρίζει ποτέ τον σκύλο του». Η Ισμήνη απαντά: «Αυτό είναι αγενές. Όλοι στο δρόμο μου πάντα τα μαζεύουν.» Μετά από λίγο, η CoolGirl1 απαντά, «Όντως; Σε ποιον δρόμο μένεις;» Η Ισμήνη κάνει παύσεις.... Αυτή η ερώτηση την κάνει να νιώθει άβολα.

Ποιες ήταν οι σκέψεις και τα συναισθήματα του κοριτσιού στις δύο ιστορίες;
Πώς άλλαξαν αυτά στην πορεία;
Γιατί ένιωσε άβολα; Την γνώριζε τελικά την CoolGirl1;

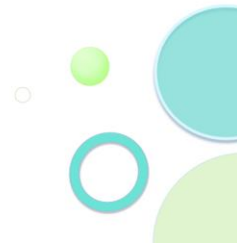
Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της αλληλεπίδρασης της Ισμήνης με τα δύο κορίτσια; Συζητήστε με τον/τη διπλανό/η σας και καταγράψτε τα.

Πλεονεκτήματα

Μειονεκτήματα

Δεν πρέπει ποτέ να δίνουμε τα
Προσωπικά μας Δεδομένα!

Τι είναι όμως τα
προσωπικά δεδομένα;
Γνωρίζετε;

Προσωπικά Δεδομένα

Είναι κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε ένα άτομο.

το ονοματεπώνυμο
η ηλικία
η διεύθυνση
το σχολείο μας
η οικογενειακή κατάσταση
ο αριθμός τηλεφώνου κα..

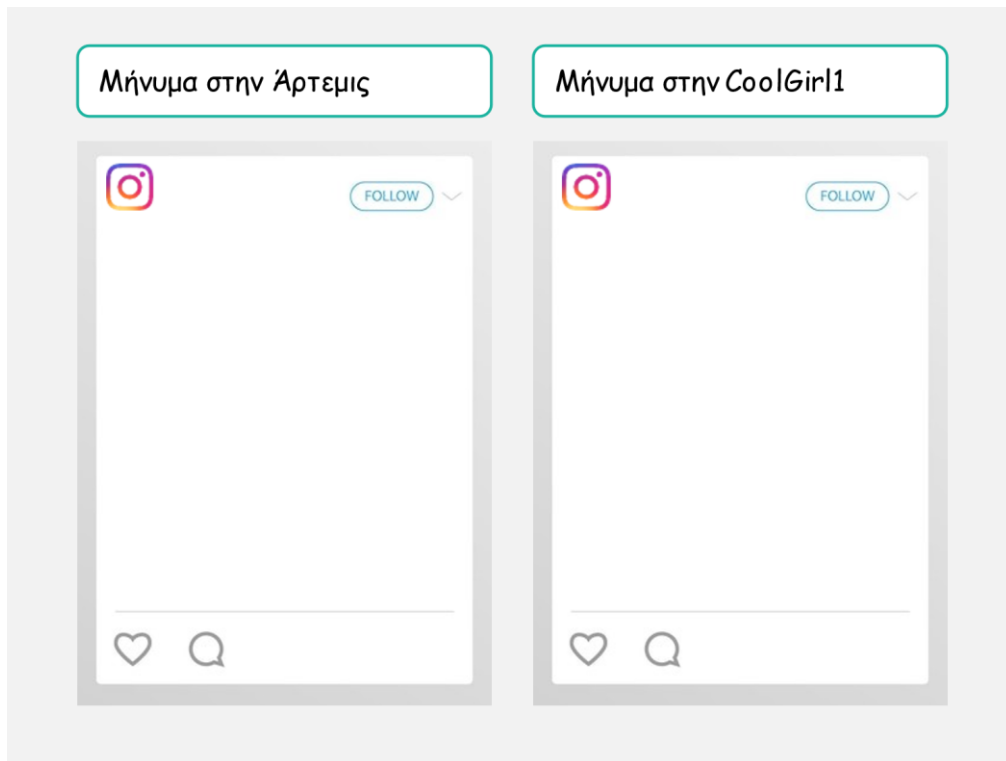
Ευαίσθητα
Προσωπικά Δεδομένα

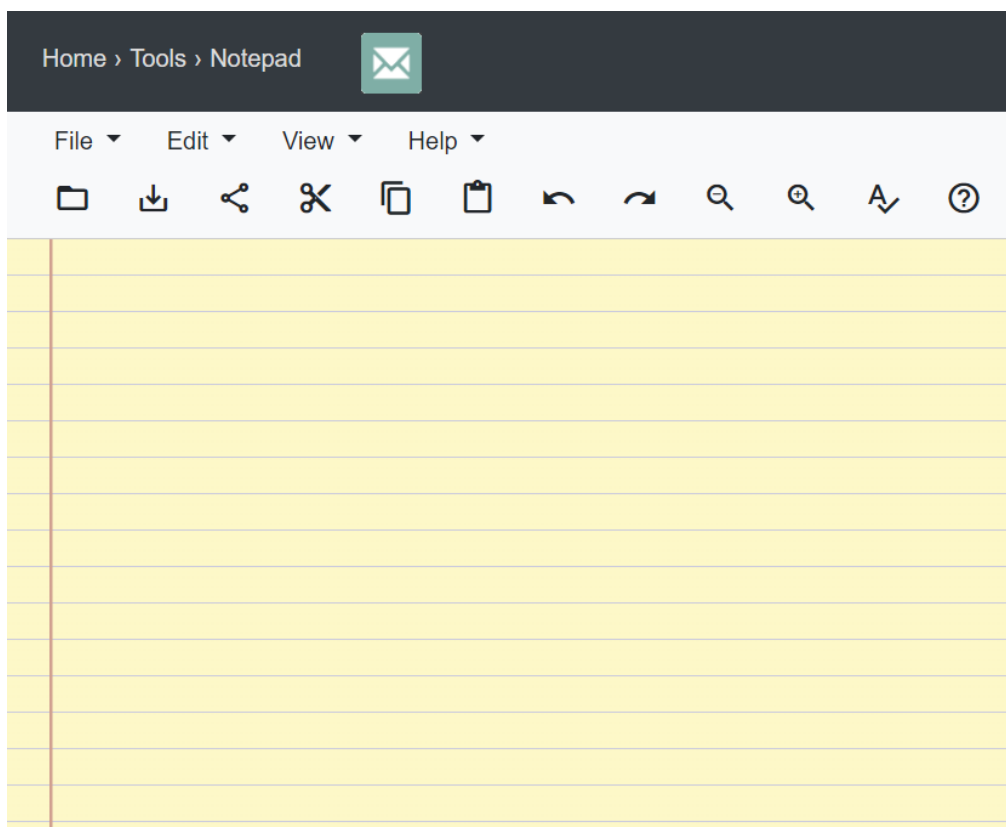
η εθνικότητα
οι θρησκευτικές μας πεποιθήσεις
τα πολιτικά φρονήματα
το ιατρικό ιστορικό

Γράψτε τώρα εσείς τι θα απαντούσατε στην Άρτεμις και στη CoolGirl1 αν ήσασταν στη θέση της Ισμήνης

Online Notepad

CHATTING..

με ασφάλεια

Brainstorming...

Ας καταγράψουμε τις σκέψεις μας...

Γιατί επιλέγετε να χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο για να συνομιλείτε;

Κάντε κλικ στην εικόνα για να καταγράψετε τη σκέψη σας!

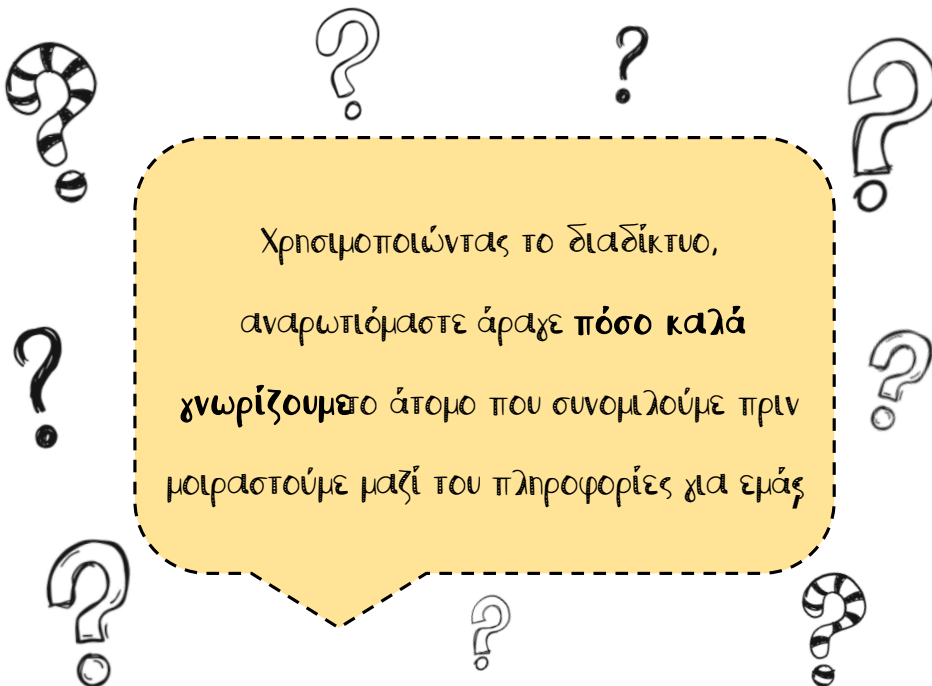
Ας κάνουμε μία μικρή έρευνα ...

Πόσοι από εσάς επικοινωνείτε μέσω του διαδικτύου;

Ποιες εφαρμογές χρησιμοποιείτε περισσότερο;

Messenger, Viber, Facebook, Instagram, Tik
tok, WhatsApp μέσω Online Games

Πατήστε [εδώ](#) για να δώσετε τις απαντήσεις σας...

Διαβάστε προσεκτικά τις ιστορίες που ακολουθούν.
Κυκλώστε λέξεις που σας προβληματίζουν.

Ο προπονητής ποδοσφαίρου της Ελένης την έφερε σε επικοινωνία με τον Αρη, έναν παίκτη που προπονεί σε μια κοντινή πόλη. Η Ελένη και ο Αρης είναι τερματοφύλακες και έχουν και κάποια άλλα κοινά ενδιαφέροντα, όπως να παίζουν και οι δύο μουσικά όργανα. Συνομιλούν για περίπου ένα μήνα μέσω μιας εφαρμογής κοινωνικής δικτύωσης. Μιλούν για παιχνίδια και προβλήματα που έχουν στο σχολείο με φίλους. Εχουν μοιραστεί πότε και πού θα παίξουν ποδόσφαιρο. Εχουν επίσης πει ο ένας στον άλλο τα ονόματα των ομάδων, τα συνθήματά τους και τα αγαπημένα τους γήπεδα ποδοσφαίρου στην περιοχή. Την περασμένη εβδομάδα, ο Αρης της έστειλε μερικές εικόνες ποδοσφαιριστών που περιελάμβαναν κάποιες άσχημες λέξεις και κάποιες ακατάλληλες εικόνες. Ο Αρης μάλιστα της επισήμανε πως θα πρέπει να φροντίσει να μην βλέπουν οι γονείς της Ελένης τα μηνύματά τους.

Η Ελένη λατρεύει να βγάζει φωτογραφίες και να τις δημοσιεύει στο Instagram. Πριν από λίγους μήνες, παρατήρησε ότι ο Alex_13 έκανε like σε πολλές από τις φωτογραφίες της και σχολίασε "είσαι τόσο ταλαντούχα!" Η Ελένη κολακεύτηκε. Στη συνέχεια, έλαβε ένα προσωπικό μήνυμα από τον Alex_13 που ρωτούσε αν ήταν επαγγελματίας φωτογράφος ή αν ήθελε να γίνει κάποια μέρα. Η Ελένη απάντησε ότι ήταν όνειρό της να γίνει μια όταν μεγαλώσει. Τώρα μιλούν πολύ μέσω προσωπικών μηνυμάτων. Η Ελένη δημοσιεύει επίσης σχόλια στις φωτογραφίες του Alex_13, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως τυχαία αντικείμενα και σκηνές της φύσης. Την περασμένη εβδομάδα, ο Alex_13 την παρότρυνε να ανεβάζει περισσότερες selfies υποστηρίζοντας ότι είναι πολύ όμορφη. Ο Alex_13 της έστειλε επίσης μήνυμα με έναν αριθμό κινητού για να μπορεί να στείλει περισσότερες προσωπικές φωτογραφίες. "Απλώς μην πεις σε κανέναν ότι σου το 'δωσα", σχολίασε ο Alex_13.

Ποια άτομα εμπλέκονται στα δύο σενάρια;
Αντιμετωπίζουν κάποια διλήμματα; Ποια είναι αυτά;
Τι είδους πληροφορίες μοιράστηκε η Ελένη;
Πιστεύετε ότι βρέθηκε σε δύσκολη θέση; Ενωσε άβολα;
Αν ναι γιατί;
Εχετε βρεθεί εσείς ποτέ σε ανάλογη κατάσταση;

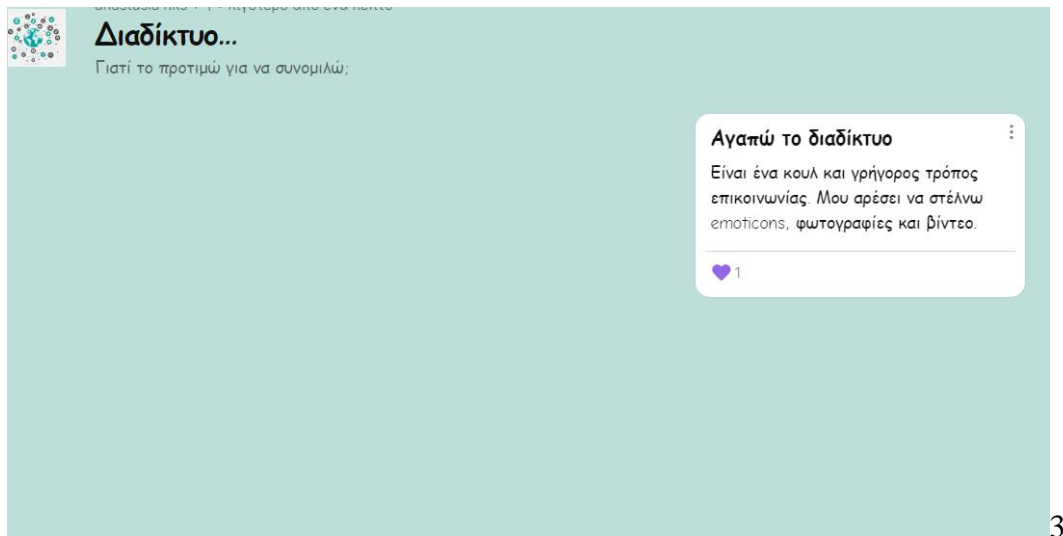

1. **Προσδιόρισε:** Ποια άτομα εμπλέκονται στο σενάριο; Ποια είναι τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν;
2. **Νιώσε:** Πώς νιώθει η Ελένη; Πιστεύετε πως ένιωσε άβολα ή βρέθηκε σε δύσκολη θέση;
3. **Φαντάσου:** Φανταστείτε πως είστε στη θέση της. Πώς θα χειριζόσασταν την κατάσταση; Σκεφτείτε όσο πιο πολλές επιλογές μπορείτε και στη συνέχεια ...
4. **Πες:** Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να διαχειριστείς μια τέτοια κατάσταση;

Red flag feeling

Padlet

Έρευνα για τις ερωτήσεις:

Πόσοι από εσάς επικοινωνείτε μέσω του διαδικτύου;

Ποιες εφαρμογές χρησιμοποιείτε περισσότερο;

Το διαδίκτυο ως μέσο επικοινωνίας...

Συνδεθείτε στο [Google](#), για να αποθηκεύσετε την πρόδό σου. [Μάθετε περισσότερα](#)

* Απαιτείται

Η συσκευή που χρησιμοποιώ για να surfάρω στο διαδίκτυο είναι *

- ηλεκτρονικός υπολογιστής
- κινητό τηλέφωνο
- τάμπλετ

Η συσκευή που χρησιμοποιώ για να σερφάρω στο διαδίκτυο είναι *

- δική μου
- της μητέρας μου/ του πατέρα μου
- κάποιου άλλου

Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να επικοινωνήσω με τους φίλους μου. *

- Ποτέ
- Σπάνια
- Κάποιες φορές
- Συχνά
- Συνέχεια

Καθημερινά αφιερώνω πολύ χρόνο σε εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης. *

	1	2	3	4	5	
Διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	Συμφωνώ απόλυτα

Χρησιμοποιώ για την επικοινωνία μου το Messenger. *

- Ναι
- Όχι

Χρησιμοποιώ για την επικοινωνία μου το Viber. *

- Ναι
- Όχι

Χρησιμοποιώ για την επικοινωνία μου το WhatsApp. *

- Ναι
 Όχι

Έχω λογαριασμό και κάνω χρήση του Facebook. *

- Ναι
 Όχι

Έχω λογαριασμό και κάνω χρήση του Instagram. *

- Ναι
 Όχι

Έχω λογαριασμό και κάνω χρήση του Tik Tok. *

- Ναι
 Όχι

Έχω λογαριασμό και κάνω χρήση του Twitter. *

- Ναι
 Όχι

Αν χρησιμοποιώ κάποια άλλη διαδικτυακή πλατφόρμα, γράφω ποια είναι αυτή.

Η απάντησή σας _____

Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να παίζω διαδικτυακά παιχνίδια. *

- Ναι
 Όχι

Αφιερώνω για να παίζω διαδικτυακά παιχνίδια καθημερινά *

- 0 ώρες
- μισή με 1 ώρα
- 1-2 ώρες
- 2-4 ώρες
- Περισσότερες ώρες

Υποβολή

Εκκαθάριση φόρμας

Μην υποβάλετε ποτέ κωδικούς πρόσβασης μέσω των Φορμών Google.

Αυτό το περιεχόμενο δεν έχει δημιουργηθεί και δεν έχει εγκριθεί από την Google. [Αναφορά κακής χρήσης - Όροι Παροχής Υπηρεσιών - Πολιτική απορρήτου](#)

Google Φόρμες

Δραστηριότητες 3^{ης} Υποενότητας: «Ωρα για δράση»

Ωρα για δράση...

Θυμηθείτε την ιστορία που διαβάσατε για την Ελένη...

Την επόμενη μέρα η Ελένη μοιράζεται την εμπειρία της από τη συνομιλία της με τον διαδικτυακό της φίλο alex_13 με τους συμμαθητές της. Τους επισημαίνει πόσο άβολα ένιωσε που της ζήτησε να στείλει προσωπικές της φωτογραφίες στον αριθμό του τηλεφώνου του. Από την άλλη, αναρωτιέται μήπως σκέφτεται υπερβολικά, μήπως όσα ακούει από τους μεγαλύτερους την τρομοκρατούν χωρίς λόγο. Σκέφτεται «άλλωστε όλοι έτσι επικοινωνούν στις μέρες μας» και «από όσο έχει δείξει ο alex_13 είναι ένα πολύ καλό παιδί, που μου μιλάει όμορφα και σίγουρα θέλει το καλό μου».

«Εσείς τι λέτε;», τους ρωτάει.

Να μην του ξαναμιλήσεις ποτέ! Να τον κάνεις block και delete!

Έλα Μαρία, μην είσαι υπερβολική.. Μπορείς απλά να του εξηγήσεις ότι αυτό σε ενοχλεί!

Εγώ πάντως θα κανόνιζα να συναντηθώ μαζί και να λύσω τις διαφορές μου όπως πολύ καλά ξέρω!

Τι είναι αυτά που λες Μιχάλη; Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο! Εγώ προτείνω να μιλήσεις με τους γονείς ή με κάποιον που εμπιστεύεσαι. Ακόμα κι αν μας φαίνονται κάπως υπερβολικά αυτά που μας λένε οι μεγαλύτεροι, σίγουρα γνωρίζουν κάτι περισσότερο...

Έχετε 2 λεπτά να συζητήσετε με τον διπλανό σας και να προτείνετε μία απάντηση στην Ελένη;
Τι θα κάνατε εσείς στη θέση της;

Σε συνεργασία με την ομάδα σας, φτιάξτε μία αφίσα με συμβουλές τους μαθητές του σχολείου μας!
Καταγράψτε πώς πρέπει να φερόμαστε όταν χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο και με ποιους τρόπους μπορούμε να προστατέψουμε τον εαυτό μας!
Θυμηθείτε όλα όσα μάθαμε...

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης από τους μαθητές.

Επικοινωνώ με ασφάλεια στο διαδίκτυο

Αφού ολοκληρώσουμε στην τάξη όλες τις δραστηριότητες απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις.

[Συνδεθείτε στο Google](#), για να αποθηκεύσετε την πρόοδό σου. [Μάθετε περισσότερα](#)

* Απαιτείται

Οι δραστηριότητες του προγράμματος που συμμετείχα μου φάνηκαν χρήσιμες. *

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα

Οι δραστηριότητες του προγράμματος που συμμετείχα μου φάνηκαν ευχάριστες *

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα

Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων νιώθω ότι έχω περισσότερες γνώσεις για να προστατεύω καλύτερα τον εαυτό μου στο διαδίκτυο. *

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα

Ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα νιώθω *

απογοητευμένος   1   2   3   4   5   πολύ χαρούμενος

Από τις δραστηριότητες που έκανα μου άρεσε περισσότερο *

Η απάντησή σας

Υποβολή

Εκκαθάριση φόρμας

Μην υποβάλετε ποτέ κωδικούς πρόσβασης μέσω των Φορμών Google.

Αυτό το περιεχόμενο δεν έχει δημιουργηθεί και δεν έχει εγκριθεί από την Google. [Αναφορά κακής χρήσης](#) - [Όροι Παροχής Υπηρεσιών](#) - [Πολιτική απορρήτου](#)

Google Φόρμες